

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta pedagogická

Bakalářská práce

2015

Veronika Kuchařová

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PSYCHOLOGIE

**MOTIVACE ŽÁKŮ K VOLBĚ UČEBNÍHO
OBORU**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Veronika Kuchařová

Specializace v pedagogice: učitelství praktického vyučování a odborného výcviku

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Kubíková, Ph.D.

Plzeň, 2015

Anotace

Bakalářská práce na téma „Motivace žáků k volbě učebního oboru“ je složená z teoretické a praktické části. V teoretické části jsou popsány motivační faktory a fáze při rozhodování žáků při volbě střední školy včetně vývoje učňovství v českých zemích. Praktická část je zaměřena na vyhodnocení dotazníkového šetření, jehož cílem bylo zjistit, zda v současnosti vůbec existuje nějaká motivace žáků k tomu, aby se vyučili řemeslem na středních odborných učilištích.

Annotation

Bachelor's thesis "Student motivation for field of study choice" consists of theoretical and practical parts. In theoretical part there are motivation factors and phases of student decision when choosing high school described. There is description of apprenticeship development in Czech countries as well. Practical part is focused on questionnaire survey evaluation. The aim of this research was to determine, if there is any motivation for students to learn trade on secondary vocational school.

Klíčová slova

Motivace, učňovský obor, řemeslo, žák, dotazníkové šetření

Keywords

Motivation, apprenticeships, Trade, pupil, Survey

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Praha, 15. dubna 2015

.....
Veronika Kuchařová

Děkuji Mgr. Kateřině Kubíkové, Ph.D. za odborné vedení a trpělivost při zpracování mé bakalářské práce. Dále děkuji všem, kteří přispěli k vypracování této práce vyplněním dotazníku. Děkuji také své rodině za trpělivost a podporu po dobu celého studia.

Souhlasím, aby práce byla uložena na Pedagogické univerzitě v knihovně Pedagogické fakulty a zpřístupněna ke studijním účelům.

Originál zadání práce (student obdrží od svého vedoucího práce).

Obsah

1	ÚVOD.....	16
2	VÝVOJ UČŇOVSTVÍ	11
2.1	Prvopočátky učňovství.....	11
2.2	Období 15. – 18. století.....	11
2.3	Trend středního vzdělávání od 19. století	12
3	TYPY STŘEDOŠKOLSKÉHO VZDĚLÁNÍ	14
3.1	Vzdělávací program	14
3.2	Denní studium s výučním listem	15
3.2.1	Kategorie středních odborných učilišť	15
3.3	Střední vzdělání s maturitní zkouškou	16
4	ABSOLVENTI STŘEDNÍCH ŠKOL NA TRHU PRÁCE.....	18
4.1	Současná nezaměstnanost absolventů v ČR.....	18
5	ETAPY ROZHODOVÁNÍ.....	20
5.1	Vývoj jedince v období rozhodování	20
5.2	Alternativy rozhodování	21
5.3	Následky a souvislosti.....	21
5.4	Získání informací	21
5.5	Plán rozhodnutí	22
6	MOTIVACE.....	23
6.1	Vysvětlení pojmu motivace	23

6.2	Vnitřní a vnější činitelé	23
6.2.1	Potřeby v motivaci	24
6.3	Motivace k učení	24
7	FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VOLBU UČEBNÍHO OBORU	25
7.1	Rodina a jiná prostředí	25
7.2	Zájmy	26
7.3	Odborná pomoc	27
7.3.1	Výchovný poradce	27
7.3.2	Informační a poradenské centrum	28
7.3.3	Školské poradenské zařízení	28
7.3.4	Vzdělávací program na základní škole	29
7.4	Studijní výsledky na základní škole	30
7.5	Prezentace střední školy	31
8	PRAKTICKÁ ČÁST	32
8.1	Příprava průzkumu	32
8.1.1	Cíle dotazníkového šetření	32
8.1.2	Metoda dotazníkového šetření	32
8.2	Vyhodnocení dotazníkového šetření	33
8.2.1	Identifikace souboru respondentů	33
8.2.2	Vyhodnocení otázek uvedených v dotazníku	36
8.2.2.1	Otázka č. 1: Jak velký je zájem o učňovské obory z řad žáků (1. volba na přihlášce na střední školu)?	36
8.2.2.2	Otázka č. 2: Mají vliv zájmy žáků na volbu učňovského oboru	37
8.2.2.3	Otázka č. 3: V jaké etapě života se žáci rozhodují pro volbu svého povolání?	39
8.2.2.4	Otázka č. 4: Motivovali žáka při volbě učebního oboru vlastní rodiče?	40

8.2.2.5 Otázka č. 5: Je žák nadále motivován živit se řemeslem? Jsou naplněny jeho původní představy o řemesle?46

9 ZÁVĚR	50
10 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	52
11 RESUMÉ	54
12 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	56
13 SEZNAM OBRÁZKŮ	60
14 SEZNAM TABULEK.....	61
15 SEZNAM GRAFŮ	62
16 PŘÍLOHY.....	63

1 ÚVOD

Podle médií v posledních letech na pracovním trhu opět roste poptávka po řemeslnických profesích. Příslušné školy na to reagují zvýšenou nabídkou učebních oborů. Učňů je ale málo, a tak řemesla vymírají. Trendem ve vzdělání jsou zejména maturitní obory s předpokladem navazujícího vysokoškolského vzdělání. Kolem učebních oborů se v posledních letech vytvořilo mnoho předsudků. Nejvíce obav vzniká v souvislosti s uplatněním na trhu práce nebo se špatným finančním ohodnocením, v případě, že se žák vyučí a najde uplatnění v konkrétním řemeslném oboru. Mnoho rodičů tak často vyučení svých dětí nepodporují a raději se snaží dostat své děti na maturitní obory. Ovšem, zda-li jsou předsudky rodičů a žáků oprávněné bude zkoumáno v této bakalářské práci. Cílem práce je problematika volby učebního oboru. Zkoumá především otázky: jaké motivační faktory v současné době motivují k vyučení a do jaké míry je žák jimi ovlivněn. Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí, na teoretickou a praktickou.

Teoretická část je zaměřena na historii vývoje volby učňovství, kde lze objasnit souvislosti, které vedly k aktuální situaci. Dále mapuje aktuální možnosti vyučení. Zkoumá otázku rozhodování, která je ovlivněna samotným vývojem člověka a především motivační faktory, které tuto volbu ovlivňují.

Praktická část se zabývá dotazováním žáků, které je zaměřeno na zjištění aktuálního stavu motivace k volbě učebního oboru. Dotazníkového šetření se zúčastní žáci 1. - 3. ročníků středních odborných učilišť s různým zaměřením. Otázky budou směřovat k jednotlivým kladným či negativním faktorům, k ohodnocení aktuální spokojenosti či k otázkám budoucímu výkonu řemesla. Z těchto výsledků vznikne vyhodnocení, na základě kterého budou v závěru práce navržena možná řešení.

„Nečekejte na motivaci před vlastní činností - pusťte se do práce a motivace se dostaví!“

Arnold Allan Lazarus, jihoafrický psycholog
(Citáty slavných osobností. Citáty o práci [online]. 2015 [cit. 2015- 01-03]
Dostupné z: http://www.citaty-slavnych.cz/autor/Arnold_Allan_Lazarus)

2 VÝVOJ UČŇOVSTVÍ

2.1 Prvopočátky učňovství

První zmínky o vzniku učňovství v českých zemích nacházíme už v době vrcholného středověku. Mladí učňové se připravovali převážně ve městech u řemeslných mistrů. Koncem 13. století začaly vznikat první stavovské organizace řemeslníků. Původně vznikala bratrstva, která byla zřizovaná k sociálním účelům. Z bratrstev se následně zřídily tzv. cechy. Jejich hlavním úkolem bylo chránit zájmy řemeslníků různých oborů. Cechy byly v době svého rozkvětu výkonnými orgány městské správy v podnikání. Podařila se jim vytvořit soustava příprav pro povolání zahrnující jak učně, tak později i tovaryše, vyučeného řemeslníka, který ale pracoval v závodě některého mistra. Mistr neboli majitel či vedoucí řemeslné dílny vychovával učně k odbornosti a zároveň k mravnosti. Délka doby učení se odvíjela od věku učně, zpravidla v rozmezí od dvou do šesti let a bylo zpoplatněno poplatkem cechu a poplatkem, který byl hrazen přímo mistrovi. Stejně, jako tomu je dnes, bylo učení podmínkou pro přípravu k povolání a výuční list byl předpokladem pro složení závěrečných mistrovských zkoušek a k následnému samostatnému podnikání. (Janáček, 1963, s. 70 – 75)

2.2 Období 15. – 18. století

Začátkem 15. století bylo řemeslo na vysoké úrovni a velmi žádané. Cechovní správa musela regulovat počet nových zájemců. V případě, že v daném oboru bylo už hodně vyučených řemeslníků, cech neschválil další přijetí nových učňů. Tato opatření cechů postupně brzdila hospodářský, technický a společenský rozvoj. Soustava, pro přípravu dorostu k řemeslu, poté pomalu zanikala. Do živností postupem času stále více zasahovali pánovníci a zemské sněmy. (Ebelová, 2001, s. 98)

V první polovině 18. století byla dosavadní cechovní správa nahrazena správou státní. Změny se týkaly hlavně v rozložení výroby a vztahových postavení mezi řemeslníky. Došlo k rozvoji manufaktur a posléze i továren. V roce 1859 byla cechovní zřízení zrušena. Malé a střední podniky se zachovaly a s tím i poptávka po vyučených pracovnících. (Janáček, 1963, s. 116)

Vývoj učňovství lze tedy vymezit od 12. století až do poloviny století 19., kdy začala vznikat střední odborná učiliště existující až do dnešní doby.

2.3 Trend středního vzdělávání od 19. století

V době vlády komunistické strany byla podpora služeb, vzdělávání středoškoláků a vysokoškoláků žalostná, naopak učňovské obory, zejména ty, které podporovaly hospodářství a průmysl byly na výsluní. Při volbě povolání psal Národní výbor posudek, který zohledňoval: školní prospěch, bezúhonnost rodičů (zdali neprotestují proti režimu), a také se netolerovala případná víra. Řada chytrých a nadaných žáků se kvůli nesplnění podmínek na vybrané obory nedostala. V případě, že byly podmínky splněny, žáci se učili pro konkrétní závod nebo firmu, tím i odpadla obava o nalezení práce po vyučení či dostudování.

Zlomový okamžik pro vývoj učňovského vzdělávání nastal v roce 1989, v roce významném pro ČR ve všech směrech. Do té doby podíl žáků, kteří se vzdělávali ve středních odborných učilištích, byl přes 60 %. Po roce 1990 došlo postupnému k útlumu poptávky po tomto typu vzdělávání, a to zejména nárůstem nabídky středních škol s maturitou a klesajícím počtu narozených dětí od začátku 80. let.

První významný školský zákon České republiky byl schválen v roce 1990 a krátce na to novelizován z důvodu toho, že převážná část učilišť byla součástí státních podniků, a tím i propojena s hospodářstvím České a Slovenské Federativní Republiky. V roce 1990 se v celkem 950 středních odborných učilištích připravovalo odhadem 440 tisíc žáků. Nastal proces hospodářské reformy (vznik tržní ekonomiky, rozpad velkých podniků, procesy malé i velké privatizace, strukturální změny v ekonomice), který se učňovského školství dotkl velmi významně.

V roce 1997 nastal tzv. proces optimalizace, kdy do roku 2000 bylo vyřazeno celkem 343 středních škol a středisek praktického vyučování a dalších 151 škol do roku 2005. V roce 2008 nastala situace, kdy se setkala několik faktorů, které negativně ovlivnily poptávku po učňovských oborech (demografický úbytek, nezájem žáků, absence státní koncepce, ztráta prestiže, nízká účast podniků). Tento negativní vývoj již predikoval nutnou potřebu České republiky kvalifikovaných řemeslníků a dělníků ze zahraničí v průběhu několika dalších let. (Učitelské noviny, Učňovské školství pomalu vymírá.

[online], 2014 [cit. 2014-12-22]. Dostupné z:<http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=816>

Po roce 1989 nastala změna poměru absolventů oborů maturitních a nematuritních. Před rokem 1989 byl poměr cca 40: 60 a ve školním roce 2008/2009 se změnil na 70:30 ve prospěch maturitních oborů. (Ústav pro informace ve vzdělávání – ÚIV. 2009/2010, *Struktury vzdělávání a profesní přípravy v Evropě*, s. 24 [online], 2003 [cit. 2014-12-22]. Dostupné z http://www.msmt.cz/file/10185_1_1/download/)

Významný faktor, který ovlivňuje počty žáků v jednotlivých školských zařízeních je demografický trend, který jde názorně vidět na obrázku 1.

Obrázek č. 1 – Vývoj žáků podle typů školských zařízení v letech 2007 - 2013

Kategorie	Typ školy/počet ...		Školní rok					
			2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013
3.	Střední školy - obory gymnázií	počet zařízení	373	377	379	372	371	369
		počet tříd denního	5 247	5 263	5 248	5 158	5 081	4 975
		počet žáků všech	146 370	146 021	143 851	139 066	134 965	131 013
		počet žáků v denní	145 447	145 044	142 902	138 157	134 342	130 385
3.	Střední školy - obory středních odborných škol a praktických škol	počet zařízení	917	930	946	951	928	901
		počet tříd denního	8 176	8 280	8 390	8 289	7 993	7 555
		počet žáků všech	219 194	219 405	217 580	207 665	194 956	181 405
		počet žáků v denní	209 746	209 854	208 107	198 417	186 106	172 658
2.	Střední školy - obory středních odborných učilišť a odborných učilišť	počet zařízení	556	550	554	554	545	542
		počet tříd denního	7 467	7 267	7 086	6 914	6 561	6 225
		počet žáků všech	160 159	153 841	150 309	142 980	134 817	128 170
		počet žáků v denní	158 515	152 300	148 760	141 133	133 056	126 319
2.	Střední školy - obory nástavbového studia	počet zařízení	439	443	430	431	417	400
		počet žáků denního	20 232	19 847	19 699	19 259	16 843	14 357
		počet žáků všech	43 493	45 059	44 520	43 207	36 482	30 166
1.	Střediska praktického vyučování	počet zařízení	34	33	27	26	26	24
		počet žáků	1 799	1 656	1 395	1 270	1 130	1 055
		Celkem zařízení	2 319	2 333	2 336	2 334	2 287	2 236
		Celkem žáků	571 015	565 982	557 655	534 188	502 350	471 809

Zdroj: ČSÚ [online], [cit. 2014-11-24]. Dostupný z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?potvrz=Zobrazit+tabulku&go_zobraz=1&cislotab=VZD6010UC&childsel0=1&vo=null&voa=tabulka&str=tabdetail.jsp

3 TYPY STŘEDOŠKOLSKÉHO VZDĚLÁNÍ

Střední školství je systém zajišťující vzdělávání a praktickou odbornou přípravu po ukončení povinné školní docházky. Středoškolské vzdělávání může být všeobecné nebo odborné vzdělávání spojené se všeobecným a navštěvují ho žáci od 15 do 18 let. Dolní hranice je dána ukončením povinné školní docházky. Výjimku tvoří víceletá gymnázia, které navštěvují i mladší žáci. Středoškolské vzdělávání u věkové skupiny 15 až 18 let není povinné, přesto účast činila v roce 2008/09 95,8 %. (Ústav pro informace ve vzdělávání, *Struktury vzdělávání a profesní přípravy v Evropě*, s. 24 [online], 2003 [cit. 2014-12-22]. Dostupné z http://www.msmt.cz/file/10185_1_1/download/)

Základní definice středního vzdělávání je uvedena ve školském zákoně, a to: „*rozvíjí vědomosti, dovednosti, schopnosti, postoje a hodnoty získané v základním vzdělávání důležité pro osobní rozvoj jedince; poskytuje žákům obsahově širší všeobecné vzdělání nebo odborné vzdělání spojené se všeobecným vzděláním a upevňuje jejich hodnotovou orientaci; vytváří předpoklady pro plnoprávný osobní a občanský život, samostatné získávání informací a celoživotní učení, pokračování v navazujícím vzdělávání a přípravu pro výkon povolání nebo pracovní činnosti.*“ Žák si může vybrat ze třech možných způsobů středního vzdělávání. (Zákon č. 171/1990 Sb. kterým se mění a doplňuje zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon). [online]. Účinnost od 1. 6. 1990. Zrušen 1. 1. 2005 [cit. 2014-12-22]. Dostupný z: <http://www.zakonynawebu.cz>)

3.1 Vzdělávací program

První variantou je vzdělávací program v délce jednoho nebo dvou let a při úspěšném ukončení studia obdrží žák vysvědčení. V České republice lze touto formou studovat obchodní školu, obor pečovatelské služby, umění a užité umění, ladění klavírů a kulturní činnost anebo také na zubní instrumentárku.

3.2 Denní studium s výučním listem

Další možností středního vzdělávání je denní studium s výučním listem v délce dvou nebo tří let. Může být i formou vzdělávacího programu zkráceného studia. Oblasti tohoto středního vzdělání jsou v České republice v širší nabídce než předchozí kategorie.

Vzdělávání je profesně a prakticky zaměřené, zahrnuje ale i všeobecné vzdělávání. U této formy studia nelze následně studovat terciální úroveň vzdělávání. V současné době stále funguje spolupráce některých škol s podniky (viz kapitola 2.3), ale ve většině případů se žáci již nepřipravují pro konkrétní organizaci. Celkem je 18 skupin oborů a část je určena i pro žáky, kteří neukončili základní školu. (Struktury vzdělávání a odborné přípravy v Evropě. [online]. 2009 [cit. 2014-12-02]. Dostupné z: www.msmt.cz/file/10185_1_1/download/)

3.2.1 Kategorie středních odborných učilišť

- a) Kategorie J: Střední nebo střední odborné vzdělání bez maturity i výučního listu
 - jde o střední odborné (profesní) vzdělání, které je ukončeno závěrečnou zkouškou
 - absolventi získají vysvědčení (ne výuční list ani maturitu)
 - délka vzdělání je 2 roky

- b) Kategorie H: Střední odborné vzdělání s výučním listem
 - jde o profesní přípravu v tradičních učebních oborech středních odborných učilišť
 - absolventi získají výuční list a mohou pokračovat v nástavbovém studiu k získání maturity
 - délka vzdělání je 3 roky

c) Kategorie E: Nižší střední odborné vzdělání s výučním listem

- jde o odborné (profesní) vzdělání v oborech s nižšími nároky na všeobecnou a odbornou přípravu
- absolventi získají výuční list a jsou připraveni pro výkon jednoduchých prací v rámci dělnických povolání
- po absolvování je velmi problematické pokračovat v nástavbovém studiu k získání maturitní zkoušky
- doba přípravy je 2 nebo častěji 3 roky

d) Kategorie L/0: Úplné střední odborné vzdělání s odborným výcvikem a maturitou

- jde o střední vzdělání s profesním charakterem, které připravuje žáky pro náročná dělnická povolání a nižší řídicí funkce
- významnou součástí studia je odborný výcvik
- absolventi získají maturitní vysvědčení a mohou pokračovat ve vysokoškolském nebo vyšším odborném vzdělávání
- délka studia je 4 roky

(Informační systém uplatnění absolventů škol na trhu práce, *Denní studium s výučním listem* [online]. [cit.2015-01-08]. Dostupný z:
<http://www.infoabsolvent.cz/Obory?uroven=1&uroven2=26>)

3.3 Střední vzdělání s maturitní zkouškou

Poslední 3. variantou středního vzdělání je vzdělání s maturitní zkouškou s délkou studia od 2 let (nástavbové studium) do 8 let. Jedná se přesněji o úplné střední odborné vzdělání s maturitou (bez vyučení), úplné střední odborné vzdělání s odborným výcvikem a maturitou anebo úplné střední všeobecné vzdělání (gymnázium).

Dřívější střední odborné vzdělávání bylo ve většině případů studium konečné, po kterém již žák vstoupil na trh práce. V současnosti je již trend jiný. Stále častěji žáci pokračují ve studiu na terciální úrovni. Kromě odborné části se tento typ vzdělávání skládá i z části všeobecné, která tvoří asi 50 %. Existuje celkem 27 skupin oborů. Nejčastější typ vzdělá-

vání je čtyřletý obor pro žáky, kteří ukončili povinnou školní docházku. Pro žáky, kteří získali výuční list, existuje možnost získat maturitní zkouškou studiem dvouletého nástavbového studia (tzv. postsekundární vzdělávání).

Tato forma vzdělávání je aktuálně nejžádanější, získává ho asi 80 % středoškolské populace denního studia. (Informační systém uplatnění absolventů škol na trhu práce, *Denní studium s výučním listem* [online]. [cit.2015-01-08]. Dostupný z: <http://www.infoabsolvent.cz/Obory?uroven=1&uroven2=26>)

4 ABSOLVENTI STŘEDNÍCH ŠKOL NA TRHU PRÁCE

Práce je podmínkou existence člověka. Přináší materiální prospěch, dává pocit seberealizace, společenské užitečnosti, uspokojuje ctižádost, uspokojuje potřeby ctižádosti, sebeuplatnění a sebeúcty. Práce určuje začátek a konec ekonomické aktivity. Uplatnění na trhu práce je ovlivněno několika faktory, a to věkem, zdravotním stavem, vzděláním, osobnostními předpoklady, pohlavím a příslušností k etnické skupině. Absolventi středních škol, kteří jsou evidováni na úřadu práce poprvé, jsou oproti ostatním evidovaným uchazečům znevýhodněni, jelikož nemají ani praktické zkušenosti ani pracovní návyky. Absolventům chybí i pracovní kontakty. (Buchtová, Šmajš, Boleloucký, 2013, s.49)

4.1 Současná nezaměstnanost absolventů v ČR

Pojem míra nezaměstnanosti absolventů vyjadřuje, kolik procent absolventů zůstalo bez zaměstnání a je zároveň přihlášeno do evidence uchazečů o práci na úřadu práce. Letní měsíce jsou typické pro nárůst množství evidovaných absolventů, proto nezaměstnanost v září je vyšší než nezaměstnanost v jarních měsících. Hodnota v jarních měsících má přesnější vypovídací schopnost o počtu absolventů na trhu práce. Nízká podpora v nezaměstnanosti významně motivuje u mladých lidí hledání práce. Přechodem na tržní ekonomiku v 90. letech poprvé po 50-ti letech vznikla nezaměstnanost v České republice. Stát se snažil zmírnit míru nezaměstnanosti vytvářením umělých pracovních míst, které však neposkytovaly pracovní jistotu.

Míra nezaměstnanosti absolventů učebních oborů H, E (bez maturity) oproti roku 2010 v roce 2014 významně poklesla, a to o 7,3 % (viz Obrázek 3). Vliv na tento pokles má nejen ekonomický situace v roce 2014 a podmínky na trhu práce, ale také se projevuje podle portálu <http://www.infoabsolvent.cz/> stárnutí obyvatelstva a zavedení státní maturitní zkoušky v roce 2011. Pokud by nebyla zavedena pravděpodobně, byly by hodnoty nezaměstnaných absolventů vyšší.

Obrázek č. 2 - Míra nezaměstnanosti čerstvých absolventů v ČR v letech 2010 – 2014

Kategorie vzdělání	2010	2011	2012	2013	2014
Střední odborné s výučním listem - H	17,70%	17,10%	15,10%	26,20%	16,50%
Nižší střední odborné vzdělání - E	32,10%	31,30%	29,20%	35,60%	26,00%
Střední odborné s MZ a odborným výcvikem - L/O	17,00%	16,00%	12,40%	19,30%	14,20%
Nástavbové vzdělání – kategorie L/5	21,70%	20,60%	17,60%	29,60%	18,50%
Střední odborné s MZ - M	10,60%	11,40%	9,00%	14,80%	11,60%
Gymnaziální vzdělání - K	3,00%	3,20%	3,10%	4,10%	4,40%
Vyšší odborné vzdělání - N	8,90%	9,40%	7,90%	11,90%	10,20%

Zdroj: Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu, Nezaměstnanost absolventů - skupiny oborů vzdělání [online]. [cit.2015-01-08]. Dostupný z: [://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/5-1-05/Nezamestnanost-absolventu-skupiny-oboru-vzdelani](http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/5-1-05/Nezamestnanost-absolventu-skupiny-oboru-vzdelani)

Obrázek č. 3- Míra nezaměstnanosti absolventů v letech 2013 a 2014

Kategorie vzdělání	2013			2014		
	Počet absolventů	Počet nezaměstnaných absolventů	Míra nezaměstnanosti absolventů	Počet absolventů	Počet nezaměstnaných absolventů	Míra nezaměstnanosti absolventů
Střední odborné vzdělání s výučním listem - H	23 942	6 280	26%	21 767	3 599	17%
Nižší střední odborné vzdělání (s výučním listem) - E	3 368	1 198	36%	3 227	839	26%
Úplné střední odborné vzdělání s maturitou (bez vyučení) - M	39 825	5 895	15%	38 939	4 502	12%
Úplné střední odborné vzdělání s maturitou a odborným výcvikem - L/O	5 531	1 068	19%	5 164	734	14%
Nástavbové vzdělání - L5	3 727	1 105	30%	3 238	599	19%
Úplné střední všeobecné vzdělání - vzdělání na gymnáziu - K	23 888	971	4%	22 686	987	4%
Vyšší odborné vzdělání - N	4 926	584	12%	4 819	493	10%
Celkem	105 207	17 101	x	99 840	11 753	x

Zdroj: Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu, Nezaměstnanost absolventů podle kategorií vzdělání [online]. [cit. 2015-01-08]. Dostupný z: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/5-1-01/Nezamestnanost-absolventu-podle-kategori-vzdelani?Oblast=1&kv=6¶mName=kv>

5 ETAPY ROZHODOVÁNÍ

Při rozhodování jaký učební obor by měl postupovat podle základního pravidla psychologické teorie rozhodování. Tato teorie se skládá ze 4 kroků a praktikuje se nejen při volbě učebního oboru, ale třeba i při manažerském rozhodování, v soukromém životě, ale také třeba při koupi nového kola. Hloubka rozhodování každého kroku je individuální a záleží i na osobnosti jedince, kolik otázek si položit, aby měl jistotu, že všechny rizika zvažil. Pokud se jednotlivé kroky provedou ve správném pořadí, vyhne se jedinec případnému velkému zklamání. (Mezera, 2008, s. 113)

5.1 Vývoj jedince v období rozhodování

Představa o svém povolání je, asi až do začátku pubescence, jen předmětem fantazie. V té době vlastní schopnosti a požadavky na práci nejsou brány v potaz. Rozhodujícím faktorem je přání, čím chci být, a tak se volba povolání stává prozatím hrou. V 11. letech začíná dítě srovnávat svoje přání se skutečnostmi. Již chápe, že důležitou roli zde hrají schopnosti, školní prospěch, podmínky přijetí do učebního oboru nebo školu, požadavky pracovní činnosti. Častěji pozoruje osoby vykonávající určitou pracovní činnost, které si předkládá za vzor své budoucí profesionální aktivity. Nastává tak problémové období pro rodiče a jejich děti - volba povolání. Při této volbě jde o dva navzájem související aspekty: z hlediska jedince (aby, zvolil povolání, které by ho uspokojovalo, kde by uplatnil své schopnosti a osobní zájmy) a z hlediska společnosti (nový pracovník, který by nejlépe přispěl splnění společenských cílů). Sladění těchto aspektů by mělo vést k dobré volbě povolání. Výzkumy ukazují, že u většiny jedinců hrají při volbě povolání určitou roli oba aspekty, a to v různých kombinacích. Ukazuje se, že velká část mladistvých začíná svou profesi s nejasnými a často mylnými představami, nepřesnými a málo detailními informacemi. Situaci stěžuje i to, že v období, kdy se musí rozhodnout pro konkrétní směr, je mladiství ještě zájmově nevyhraněný. Takže se pak může stát, že teprve během střední školy žák zjistí, že zvolil špatně. Proto je velice důležité žákům v tomto období pomoci a to spíše taktním vedením a ujasňováním vlastních předpokladů i pracovních nároků. Je potřeba pomoci mladistvým dosáhnout vlastního sebepoznání. Důležitá je spolupráce s rodiči, učiteli, výchovným poradcem ale třeba i poradenským centrem (pedagogicko-psychologické poradny). (Langmeier, Krejčířová, 2006, s.159)

5.2 Alternativy rozhodování

Hlavními otázkami tohoto kroku jsou: „*Na který obor bych se měl/a skutečně zaměřit a kolik let chci do své profesní přípravy investovat?*“ (Mezera, 2008, s. 113)

K zodpovězení těchto otázek je důležité se zamyslet nad přednostmi, schopnostmi, vlohy, zájmy, ale i nedostatky a slabými místy jedince. Tyto údaje je dobré porovnat s požadavky na studium a na výkon povolání včetně zohlednění zdravotního stavu, který může být také významným kritériem. Výsledky ze základní školy, přístup k učení, jak si jedinec poradí, když něčemu nerozumí či jak ho baví praktická činnost.

Položením těchto otázek vyplyne typ střední školy, která umožňuje danému typu jedince obor v příslušné délce vystudovat.

5.3 Následky a souvislosti

Další fází je zamyšlení o kladech a záporech, které obnáší studium zvoleného typu střední školy a oboru. Stává se, že jedinec rozhodne pro špatnou školu nebo se na zvolenou školu nedostane a začne studovat nakonec jinou. U 99 % takových případů odchází ze školy z důvodu toho, že si jedinec neuměl přiznat, že zvolil nevhodnou školu. Životní tragédie nastávají právě v situacích, kdy není jedinec schopen se k problému přiznat a správně postavit. (Mezera, 2008, s. 114)

5.4 Získání informací

Je důležité sledovat trh práce a informace související s vybraným učebním oborem. Základem dobrého rozhodnutí je, že si jedinec nechá na rozhodování dostatečně dlouhou dobu a taky se rozhoduje ve správný čas. Pokud má mít rozhodnutí dlouhodobé důsledky, není kvalita přímo úměrná rychlosti, s jakou bylo rozhodnutí přijato. Řada jedinců (rodičů) nechá volbu nebo typ středoškolského vzdělání až na pár měsíců před podáním přihlášky a rozhoduje se na základě názoru pedagogicko-psychologické poradny, webových stránek nebo příruček o škole. V roce 2001 byl proveden Národním ústavem odborného vzdělávání výzkum s názvem „*Nezaměstnanost absolventů škol ve středním a vyšším odborném vzdělávání*“. Z výzkumu vplynuly obory, které se snadno uplatní na trhu práce (kuchař, ku-

čař-číšník, číšník-servírka, prodavač smíšeného zboží) a naopak i obory, které jsou na úřadu práce evidovány déle než půl roku (truhláři, krejčí, švadleny, zedníci apod.). (Mezera, 2008, s. 97)

5.5 Plán rozhodnutí

Pokud si jedinec zvolí povolání a je o něm pevně rozhodnutý, vytvoří si plán, jak bude své rozhodnutí naplňovat včetně toho, jakou střední školu pro svou školu zvolí, jak bude dlouho studovat, jak bude překonávat překážky, které mu přijdou do cesty apod. (Mezera, 2008, s. 114)

6 MOTIVACE

6.1 Vysvětlení pojmu motivace

Pojem motivace je odvozený z latinského slova „movere“, které znamená souhrn hybných činitelů v činnostech, učení a osobnosti. Hybným činitelem se myslí takové skutečnosti, které člověka podněcují, podporují, nebo naopak tlumí. (Čáp, 1997, s. 84)

„Příčiny či důvody lidského chování, které mu dávají psychologický smysl, jsou nazývány motivy. Jsou to funkční prvky osobnosti, které určují směr a intenzitu jejího chování. V širším smyslu vyjadřují motivy vědomé záměry nebo vědomé cíle jednání, v užším smyslu vyjadřují cíle chování vůbec, tj. i neuvědomované (nevědomé) účely chování“ (Šimíčková-Čížková, 2001, s. 68)

Intenzitu a směr lidského chování určují motivy, které se navzájem různě proplétají. Dohromady vytváří souhrn motivů, tedy motivaci. Podstatou tohoto duševního procesu je zaměření a aktivace jedince na obnovení ztracené rovnováhy a odstranění záporů. (Holeček, Miňhová, Prunner, 2007, s. 122)

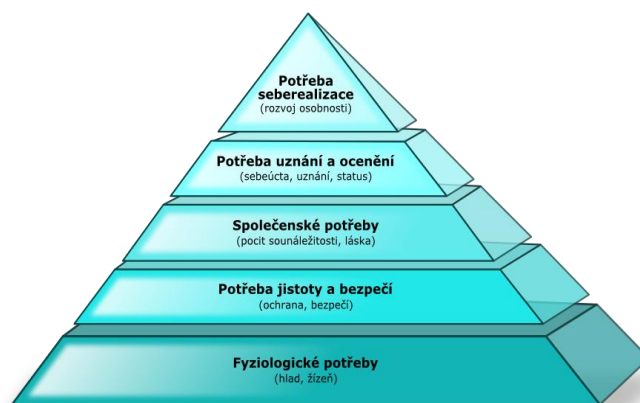
6.2 Vnitřní a vnější činitelé

Motivaci ovlivňují vnější a vnitřní činitelé (motivы). Za vnější považujeme odměny, tresty, příkazy, prosby, přání a očekávání druhých, nabídky, pobídky a také vzory nebo antivzory. Tyto motivы mají schopnost budit a uspokojit lidské emoce, potřeby, zájmy a tím mohou působit na motivaci vnitřních činitelů. Mezi vnitřní motivы považujeme pudy, potřeby, zájmy, emoce, návyky, zvyky, postoje, hodnoty, životní plány nebo i pocit povinnosti. Motivы vnější a vnitřní jsou vzájemně spjaty. U stejné činnosti působí na každého jedince různé motivы. (Holeček, Miňhová, Prunner, 2007, s. 122-124)

6.2.1 Potřeby v motivaci

Potřeby jsou základním východiskem motivace a obvykle vyjadřují nějaký nedostatek a vyjadřuje je tzv. Pyramida potřeb podle A. H. Maslowa:

Obrázek č. 4 – Pyramida potřeb

Zdroj: HALEK. Nákupní chování spotřebitelů [online]. [cit.2015-02-28]. Dostupný z: <http://halek.info/www/prezentace/marketing-cviceni4/mc vp4-print.php?projection&l=05>

Potřeby jsou v pyramidě uspořádány z hlediska naléhavosti, od nejnižších (základních) k nejvyšším. Nejvyšší potřeby mohou být uspokojeny pouze tehdy, když jsou naplněny ty základní.

6.3 Motivace k učení

Zájem o učení, tedy o konkrétní profesní zaměření, lze chápat jako souhrnné označení žákovy motivace ve vztahu k učení. Působí v ní větší počet potřeb, citů, hodnot, které jsou u jednotlivců různé. (Čáp, 1997, s. 186)

„Motivace k určitému oboru se snáze formuje, když mladý člověk má před očima živý model, příklad člověka, který je představitelem tohoto oboru a zároveň je živý model, příklad člověka, který je představitelem tohoto oboru a zároveň je žákovi sympatický, je možné se s ním identifikovat. Motivační působení úspěchu v činnostech a v učení závisí do značné míry právě na sociálním aspektu, na zhodnocení úspěchu osobou nebo skupinou, na které žákovi záleží.“ (Čáp, 1997, s. 186)

7 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VOLBU UČEBNÍHO OBORU

Člověk se neustále vyvíjí po fyzické i psychické stránce za působení vnějších a vnitřních vlivů. Mezi významné vnější vlivy jsou prostředí a výchova, mezi vnitřní je to dědičnost. Význam jednotlivých faktorů pro vývoj a úroveň člověka byl v minulosti pojat různými způsoby. (Kohout, 2007, s. 27)

Do začátku pubescence je volba budoucího povolání u dětí nezávislá na vlastních schopnostech a dovednostech. Kolem 11 roku začínají děti svá vysněná povolání posunovat k reálnějším představám, zejména si pomalu začínají uvědomovat již své silné stránky a schopnosti. Pouze u menší skupiny jedinců dochází k prosazení určitého povolání bez ohledu na ostatní vnější faktory. [Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 159]

Při rozhodování o budoucím povolání ve čtrnácti nebo v patnácti letech, by měl jedinec zvážit i to, že se bude profesi věnovat dalších deset či dvacet let, což ho také ovlivní či poznamená. Nelze odhadnout, jak se bude vyvíjet vybrané odvětví. V životě jedince však lze mnoho věcí ovlivnit, neměnné nejsou jen schopnosti a osobnostní předpoklady, ale i jeho zájmy. Při výběru učebního oboru zvažuje jedinec i rodiče řadu subjektivních i objektivních kritérií. Na čem záleží a na čem ne, je vždy relativní. (Mezera, 2008, s. 113)

7.1 Rodina a jiné prostředí

Výchova je vnější forma působení na vyvíjejícího se člověka. Pevný cíl, který se vždy při výchově stanovuje, je jejím determinantem a slouží k usměrnění a předjímání výsledků. Při narození je jedinec připraven svou „tvárností“ k výchově. Tato tvárnost je ovlivněna individuálními rozdíly. Mezi skutečné výchovné vlivy patří rodina, škola a také společnost. Rodina utváří vlastnosti jedince. Zárukou dobré výchovy je kvalitní rodinné prostředí. (Kohout, 2007, s. 30)

Monopolní rodičovský vliv je poprvé narušen svěřením dítěte do jeslí či mateřské školky. Čím slabší rodina (např. neúplná), tím snadněji rodina ztrácí vliv. Na její místo vstupují média a následně pak vrstevnická skupina, která obzvláště v pubertě se stává náhradní rodinou. Podle Jamese J. Colemana je od puberty dospívající ovlivňován více názorovým vůdcem své vrstevnické skupiny než svými rodiči a pro dívky je důležitější názor kluka, se kterým chodí a pro dospívající kluky sportovní výsledky než výsledky studijní.

Klasický trojúhelník ve složení škola, vrstevnická skupina a rodina se v současné době proměnil vlivem médií na čtyřúhelník. (Možný, 1999, s. 144 -145)

Kromě rodinného prostředí má na jedince vliv i přírodní a sociální prostředí. Vliv přírodního prostředí umožňuje jedinci přežít nebo vybojovat obživu. Sociální prostředí má také významný vliv. Jedná se o okolí, se kterým je jedinec v kontaktu. Tento vliv může být pozitivní, ale i negativní. Silné osoby dokáží sociální prostředí zpětně ovlivňovat a utvářet. Pokud jsou v prostředí odstraněny životní překážky, může to mít i negativní vliv na jedince, jelikož překonávání překážek jedince posiluje. (Kohout, 2007, s. 29 – 30)

Významný vliv má i délka působení prostředí a dále může prostředí ovlivnit životní orientaci jedince (záliby, motivy, postoje, specifické znalosti).

7.2 Zájmy

Každý jedinec se rodí s určitými vlastnostmi po svých rodičích. Řada lidských vlastností by se bez vlivu mezilidského sociálního prostředí nevyvinulo. Rozvoj intelektu ovlivňuje zrání, sociální kontakty, zkušenosti a vyrovnanost. Lze zdědit i vlohy nebo předpoklady pro určitou činnost. Vlohy jsou úzce spojeny s individuálními psychickými kvalitami (vnímání, myšlení, emoce, paměť). (Kohout, 2007, s. 19 – 47)

Zájmy dítěte se v průběhu života mění. Pokud jich má jedinec několik, je to lepší varianta, jelikož lze z čeho při volbě budoucího povolání vybírat. Kromě tedy krásného sebeuspokojujícího pocitu, mají i významnou diagnostickou úlohu tím, že dokážou ukázat v čem je jedinec úspěšný nebo naopak co jedinci příliš nejde. Zájmy pomáhají v sebepoznávání možností jedince a jeho životních šancí. Je dobré pokud se jedinec podrobí důkladné analýze, aby zjistil, které zájmy by mohly být využitelné i pro své budoucí povolání. Ne všechny jsou využitelné. (Mezera, 2008, s. 215 – 222)

Podle Mönksa a Ypenburgové (2002): „*Je zcela možné, že výchovné prostředí, které jedno dítě potřebuje, nemá žádný nebo má jen zanedbatelný vliv na jiné dítě. Správné setkání individuálních vloh a potřeb s chápavým a podporujícím prostředím má pro vývoj každého člověka rozhodující význam. Vývoj jako proces změny se odehrává nejen v dětských letech a v mládí, nýbrž se vztahuje k celému trvání lidského života. Psychický vývoj je celoživotní a dynamický proces...Všechny děti potřebují pro dobrý vývoj nejen*

svobodu a prostor pro své spontánní aktivity, nýbrž musí být také naváděny a povzbuzovány, aby se u nich mohly rozvinout nové způsoby chování a jednání. “

7.3 Odborná pomoc

Při rozhodování má rodič možnost poradit se s výchovným poradcem, zajít do pedagogicko-psychologické poradny nebo do informačního a poradenského centra. Výchovným poradcem může být i kantor ze základní školy, který zná jedince dobře a jeho pohled je pro výběr učebního oboru velmi cenný stejně jako názor psychologa nebo poradce v informačním a poradenském středisku na úřadu práce. Tento způsob konzultace se nazývá pomoc s profesní orientací. (Mezera, A., 2008, s. 160)

7.3.1 Výchovný poradce

Hlavní oblastí činnosti výchovného poradce je tzv. kariérové poradenství, při kterém poskytuje informace žákům a jejich rodičům a také pomáhá s administrativou při podávání přihlášek na střední školy.

Informace o procesu přijímání na střední školy předává výchovný poradce na začátku posledního ročníku. Informace o aktualitách, důležitých termínech, dnech otevřených škol apod. zveřejňuje na nástěnky nebo na webové stránky školy. Veškerou odpovědnost za podání přihlášek mají rodiče oproti minulým rokům. V podzimních měsících navštěvují základní školy pracovníci ze středních škol a přes výchovného poradce se setkávají s žáky. Konzultace žáka a rodičů s výchovným poradcem jsou zaměřeny na to jaká škola (typ školy) je pro žáka vhodný a jaké informace jsou významné pro její výběr. Výchovný poradce, který je profesionál, nehodnotí a nedoporučuje konkrétní školy, jelikož by se tím stal spoluzodpovědným za rozhodnutí, jež musí udělat rodiče se svými dětmi. Může jim doporučit kritéria, která jsou důležitá pro výběr školy vzhledem k možnostem a schopnostem žáka. Důležitá je i pomoc výchovného poradce v situaci, kdy nejsou v prvním kole žáci na vybranou školu přijati. (Informační systém uplatnění absolventů škol na trhu práce, *Denní studium s výučním listem* [online]. [cit.2015-01-08]. Dostupný z: <http://www.infoabsolvent.cz/Obory?uroven=1&uroven2=26>)

7.3.2 Informační a poradenské centrum

Skupinové návštěvy v Informačním poradenském středisku (dále jen „IPC“) zajišťují pro poslední ročníky základní školy výchovní poradci. Cílem návštěvy IPC je si dokázat zodpovědět na všechny tři základní otázky:

- uvažujete o svém budoucím povolání?
- potřebujete informace o možnostech a podmínkách studia?
- jste bezradní a nemůžete se při své volbě rozhodnout?

IPC poskytuje žákům informace o síti středních a vysokých škol, studijních a učebních oborů v regionu a v celé ČR, podmínkách a průběhu přijímacího řízení, nárocích a požadavcích na jednotlivá povolání, možnostech uplatnění absolventů jednotlivých oborů v praxi, situaci na trhu práce v regionu a v celé ČR a také o možnostech rekvalifikace. Veškeré tyto služby jsou IPC poskytovány žákům základních škol se specifickými vzdělávacími potřebami, studentům a absolventům, rodičovské veřejnosti, školským zařízením a dalším zájemcům. Žáci si mohou pomocí programu vyhledat studijní nebo učební obor včetně souvisejících informací, jsou jim k dispozici krátké videofilmy o jednotlivých profesích nebo poradenství. (MPSV, *Informační a poradenská střediska při úřadech práce* [online]. [cit.2015-03-14]. Dostupný z: <https://portal.mpsv.cz/sz/obcane/poradstrediska>)

7.3.3 Školské poradenské zařízení

Mezi školské poradenské řízení patří Pedagogicko-psychologická poradna (dále jen „PPP“), speciálně pedagogické centrum a středisko výchovné péče. PPP poskytují mimo jiné pomoc při výchově a vzdělávání žáků, kariérové poradenství pro žáky základních a středních škol a studenty vyšších odborných škol (individuální a skupinové), odborné konzultace pedagogickým pracovníkům základních a středních škol. Pomoc je poskytována ambulantně v poradně nebo ve školách a školských zařízeních. (Michalík, 2008, s. 26)

7.3.4 Vzdělávací program na základní škole

Oblast výchovy k volbě povolání je zahrnuta do školních vzdělávacích programů základních škol. Předmět může být vyučován výchovným poradcem nebo učitel občanské výchovy, který musí ale absolvovat kurz zaměřený na tuto problematiku. (*Metodický portál RVP* [online]. [cit.2015-03-22]. Dostupný z: <https://www.rvp.cz>)

V roce 2002 byl MŠMT vydán pokyn k zařazení „Výchovy k volbě povolání do základního vzdělávání pro všechny základní školy“ do učebních osnov. Aktuálně platný dokument vydaný MŠMT je „Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání“ vydaný v roce 2013, který obsahuje tematický okruh „Svět práce“ určený povinně pro 2. stupeň. Z ostatních tematických okruhů si školy vybírají podle svých podmínek a pedagogických záměrů minimálně jeden další okruh, který musí realizovat v celém rozsahu. Tematický okruh Svět práce je povinný také pro všechny žáky v plném rozsahu a doporučeno je ho zařadit do nejvyššího ročníku 2. stupně. Žák by se měl po absolvování tohoto tematického okruhu orientovat v pracovních možnostech při rozhodování o volbě vhodného povolání a profesní přípravy, využít profesní informace a poradenské služby pro výběr vhodného vzdělávání a umět prokázat v modelových situacích schopnost prezentace své osoby při vstupu na trh práce.

Tematický okruh „Svět práce“ se dělí na tyto studijní části:

- a)trh práce – povolání lidí, druhy pracovišť, pracovních prostředků, pracovních objektů, charakter a druhy pracovních činností; požadavky kvalifikační, zdravotní a osobnostní; rovnost příležitostí na trhu práce
- b)volba profesní orientace – základní principy; sebepoznávání: osobní zájmy a cíle, tělesný a zdravotní stav, osobní vlastnosti a schopnosti, sebehodnocení, vlivy na volbu profesní orientace; informační základna pro volbu povolání, práce s profesními informacemi a využívání poradenských služeb
- c)možnosti vzdělávání – náplň učebních a studijních oborů, přijímací řízení, informace a poradenské služby

- d)zaměstnání – pracovní příležitosti v obci (regionu), způsoby hledání zaměstnání, psaní životopisu, pohovor u zaměstnavatele, problémy nezaměstnanosti, úřady práce; práva a povinnosti zaměstnanců a zaměstnavatelů,
- e)podnikání – druhy a struktura organizací, nejčastější formy podnikání, drobné a soukromé podnikání.

Ve Spojených státech se poprvé objevila tzv. výchova k povolání v 70. letech. Vznikla jako hnutí, které má pomoc mladým lidem, aby se při volně povolání vyvarovali špatným rozhodnutím či životním omylům. V zahraničí je v současnosti výchova k povolání ve většině škol součástí běžných vzdělávacích programů, v ČR je teprve ve vývoji. Touto výchovou, která spojuje kantory a rodiče, lze kultivovat individuální potenciál každého žáka. (Mezera, 2008, s. 158)

7.4 Studijní výsledky na základní škole

Důležité je, aby se při volbě typu středního vzdělávání žák zamyslel nad dosavadními výsledky na základní škole, zejména si určil, ve kterých předmětech exceloval, které předměty mu dělaly nebo nedělaly problémy. Poté zvážil, zda schopnosti a dovednosti může uplatnit ve zvoleném typu školy či oboru. Některým žákům jde učení lehce, pro jiné je učení nadlidský výkon, přestože mají výborné domácí zázemí nebo srovnatelné schopnosti. Proč se tomu tak děje, nelze jednoduše zodpovědět. Velký podíl na tom má umění využít své schopnosti. Pokud má jedinec talent, je důležité o něj pečovat a rozvíjet ho. Při tomto rozhodování zapomínají rodiče zohlednit studijní návyky i výsledky jedince. V případě, že by jedinec rozhodování věnoval delší čas, mohl by některé návyky nebo výsledky jedince změnit, tak aby byl na zvolený obor přijatý. (Mezera, 2008, s. 215 – 222)

Nutné je i výsledky posledního ročníku srovnávat s výsledky předchozích let. Úroveň školního prospěchu odhaduje schopnost přizpůsobit se a taky ukazuje více zájem o jednotlivé oblasti, než úroveň inteligence. Schopnost přizpůsobit se je pro život stejně důležitá jako inteligence. Stejně tak nelze výborné školní výsledky kompenzovat za nedostatečné pracovní zkušenosti. Je důležité rozlišovat typ nadání a také zaměření člověka. Dobré výsledky mohou být nejen výsledkem nadání, ale i zájmu, někdy námahy a úsilí. (Kohoutek, 1996, s. 19 – 47)

7.5 Prezentace střední školy

Zdrojové informace při rozhodování o volbě učebního oboru získávají žáci od rodiny, z internetu nebo přímo od školy (kam se hlásí), ze základní školy a od kamarádů. Nejčastěji využívané informační zdroje jsou webové stránky www.atlasskolstvi.cz (44,5 %), dále www.stredniskoly.cz (36,1 %) a www.infoabsolvent.cz (23,9 %). Podle analýzy Šťastnové a Drahoňovské (2012) žáci nejčastěji vyhledávají informace jako je obsah studia, možnost uplatnění v zaměstnání, výše šance se na zvolenou školu dostat, náročnost studia na budoucí škole a také informace o obsahu jednotlivých povolání. Školy pořádají pro žáky dny otevřených dveří nebo prezentují své úspěchy na výstavách či veletrzích středních škol.

8 PRAKTICKÁ ČÁST

8.1 Příprava průzkumu

8.1.1 Cíle dotazníkového šetření

Cílem dotazníkového šetření je zjistit, zda v současné době existuje nějaká motivace pro žáky vyučit se řemeslem. Dotazníkovým šetřením bude zodpovězeno na tyto otázky:

- Jak velký je zájem o učňovské obory z řad žáků (1. volba na přihlášce na střední školu)?
- V jaké etapě života se žáci rozhodují pro volbu svého povolání?
- Mají vliv zájmy žáků na volbu učňovského oboru?
- Motivují žáky úspěchy vyučených „mediálně známých osobností“ učit se řemeslem?
- Který faktor nejdůležitěji motivoval žáka při volbě učebního oboru?
- Je žák nadále motivován žít se řemeslem? Jsou naplněny jeho původní představy o řemesle?

8.1.2 Metoda dotazníkového šetření

Výzkum bude proveden kvantitativní metodou. Respondenti budou osloveni prostřednictvím anonymního dotazníku na 14 učebních oborech vybraných středních odborných učilišť.

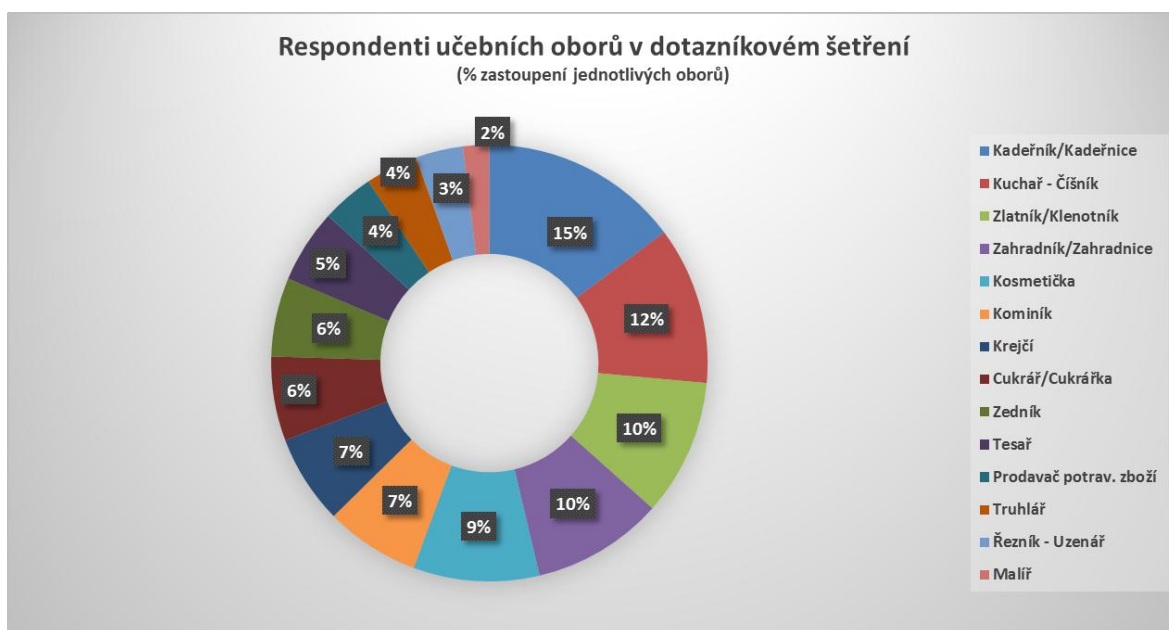
Učební obory budou při vyhodnocení některých otázek dotazníku rozděleny do tří kategorií podle zaměření oboru:

- učební obory s estetickým zaměřením
- učební obory s potravinářským zaměřením
- učební obory s jiným zaměřením

8.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření

8.2.1 Identifikace souboru respondentů

Respondenty byli žáci učňovských oborů uvedených v grafu č. 1, kteří se učí řemeslem (denní studium s výučním listem). Celkem odpovědělo na dotazník 257 žáků ze třech různých středních odborných učilišť. Návratnost dotazníků byla 60%.

Graf č. 1 - Učební obory v dotazníkovém šetření

Tabulka č. 1 - Demografické údaje (pohlaví respondentů)

OBORY	Respondenti celkem	v tom:	
		muž	žena
Kadeřník/Kadeřnice	38	3	35
Kuchař - Číšník	30	22	8
Zlatník/Klenotník	26	11	15
Zahradník/Zahradnice	25	10	15
Kosmetička	24	0	24
Kominík	18	18	0
Krejčí	17	1	16
Cukrář/Cukrářka	16	6	10
Zedník	15	15	0
Tesař	14	14	0
Prodavač potrav. zboží	10	3	7
Truhlář	10	10	0
Řezník - Uzenář	9	9	0
Malíř	5	5	0
Celkem	257	127	130

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka č. 2 – Věkové kategorie respondentů

OBORY	Respondenti podle věkové kategorie:		
	14-15 let	17-18 let	19-20 let
Kadeřník/Kadeřnice	11	14	13
Kuchař - Číšník	9	12	9
Zlatník/Klenotník	9	10	7
Zahradník/Zahradnice	8	9	8
Kosmetička	8	8	8
Kominík	6	6	6
Krejčí	4	6	7
Cukrář/Cukrářka	6	7	3
Zedník	4	6	5
Tesař	5	5	4
Prodavač potrav. zboží	0	10	0
Truhlář	3	4	3
Řezník - Uzenář	3	4	2
Malíř	0	3	2
Celkem	76	104	77

Zdroj: Vlastní zpracování

Dotazníkového šetření se zúčastnili žáci středních odborných učilišť v České republice zastoupeni ve třech věkových kategoriích (pohlaví zastoupeno v každé věkové kategorii v poměru 50:50):

- 14 – 15 let (29,5 % respondentů)
- 17 – 18 let (40,5 % respondentů)
- 19 – 20 let (30 % respondentů)

Otázky budou vyhodnoceny podle jednotlivých učňovských oborů nebo podle druhového zaměření učňovských oborů. Druhové zaměření budou tři, a to potravinářské, estetické a jiné (zejména kutilské práce).

Do potravinářského zaměření byly zařazeny tyto učňovské obory:

- Kuchař-Číšník (30 respondentů)
- Cukrář/Cukrářka (16 respondentů)
- Prodavač potravinářského zboží (10 respondentů)
- Řezník-Uzenář (9 respondentů)

Do estetického zaměření byly zařazeny tyto učňovské obory:

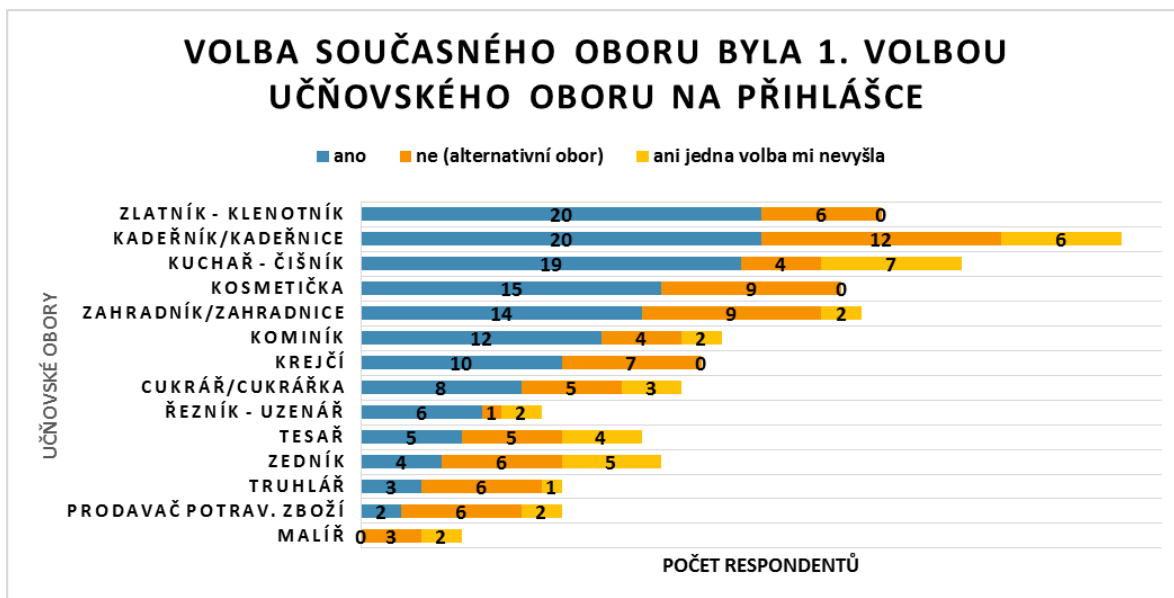
- Kadeřník/Kadeřnice (38 respondentů)
- Zlatník/Klenotník (26 respondentů)
- Zahradník/Zahradnice (25 respondentů)
- Kosmetička (24 respondentů)
- Krejčí (17 respondentů)

Mezi jiné zaměření byly zařazeny tyto učňovské obory:

- Kominík (18 respondentů)
- Zedník (15 respondentů)
- Tesař (14 respondentů)
- Truhlář (10 respondentů)
- Malíř (5 respondentů)

8.2.2 Vyhodnocení otázek uvedených v dotazníku

8.2.2.1 Otázka č. 1: Jak velký je zájem o učňovské obory z řad žáků (1. volba na přihlášce na střední školu)?

Graf č. 2 - Obor, ve kterém se učíte, jste na přihlášku napsal/a jako první? (otázka č. 4)

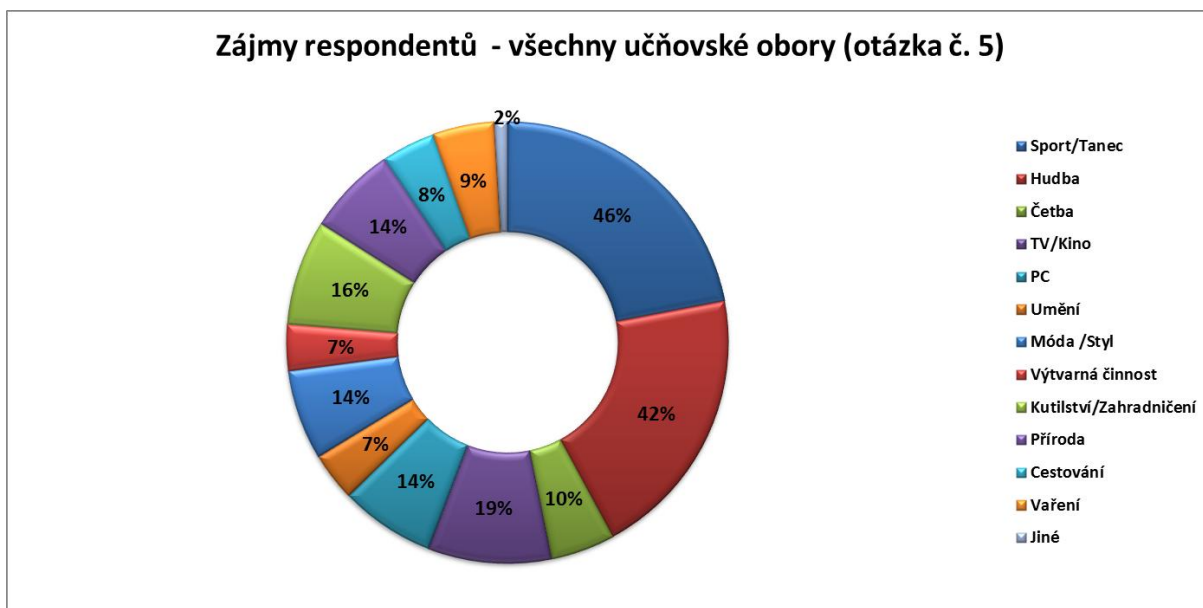
Tabulka č. 3 - Obor, ve kterém se učíte, jste na přihlášku napsal/a jako první? (otázka č. 4)

	Ano, 1. volba	% podíl	Ne (alternativní volba)	% podíl	Nevyšla ani jedna možnost	% podíl	Celkem
Kadeřník/Kadeřnice	20	53%	12	32%	6	16%	38
Zlatník - Klenotník	20	77%	6	23%	0	0%	26
Kuchař - Čišník	19	63%	4	13%	7	23%	30
Kosmetička	15	63%	9	38%	0	0%	24
Zahradník/Zahradnice	14	56%	9	36%	2	8%	25
Kominík	12	67%	4	22%	2	11%	18
Krejčí	10	59%	7	41%	0	0%	17
Cukrář/Cukrářka	8	50%	5	31%	3	19%	16
Řezník - Uzenář	6	67%	1	11%	2	22%	9
Tesař	5	36%	5	36%	4	29%	14
Zedník	4	27%	6	40%	5	33%	15
Truhlář	3	30%	6	60%	1	10%	10
Prodač potravin. zboží	2	20%	6	60%	2	20%	10
Malíř	0	0%	3	60%	2	40%	5

Zdroj: vlastní zpracování

Z celkového počtu respondentů odpovědělo celkem 54 % (138 respondentů), že učňovský obor, který studují, si vybrali jako svou první volbu. Jedna třetina (83 respondentů z 257 tj. 32,3 %) odpověděla, že současný učňovský obor měli jako alternativní druhou volbu. Třetí možnost, že nevyšla ani jedna varianta z přihlášky na střední školu, odpovědělo 36 respondentů tj. 14% dotazovaných učňů.

8.2.2.2 Otázka č. 2: Mají vliv zájmy žáků na volbu učňovského oboru?

Graf č. 3 - Zájmy respondentů - všechny učňovské obory (otázka č. 5)

Mezi nejčastější zájmy dotazovaných respondentů patřily sport/tanec (117 respondentů) a hudba (107 respondentů). Mezi další nejčastější zájmy byly uvedeny: TV/Kino (48 respondentů), kutilství (41 respondentů), PC (37 respondentů), Móda/styl (35 respondentů) a Příroda (35 respondentů). Zájmy jako vaření, cestování, výtvarná činnost, umění a četba patří mezi méně časté uvedené zájmy respondenty (19 až 25 respondentů). Možnost jiné zájmy odpověděli pouze 2 % respondentů.

a) Učňovský obor – potravinářské zaměření

Tabulka č. 4 - Zájmy žáků (učňovské obory – potraviny)

	Sport/Tanec	Hudba	Četba	TV/Kino	PC	Umění	Móda / Styl	Výtvarná činnost	Kutilství / Zahradničení	Příroda	Cestování	Vaření	Jiné
Kuchař - Číšník	18	16	2	8	12	0	0	0	2	0	4	2	0
Prodavač potrav. zboží	8	4	0	5	4	0	0	1	1	1	0	2	0
Řezník - Uzenář	6	4	0	0	3	0	0	0	0	2	0	3	1
Cukrář/Cukrářka	6	10	0	3	0	4	0	0	2	0	2	5	0

Zdroj: vlastní zpracování

Respondenti studující učňovské obory (65 respondentů) s potravinářským zaměřením odpověděli, že mezi zájmy patří zejména sport/tanec (27%) a hudba (24 %). Dalšími oblíbenými zájmy byly PC (13,5 %), TV/Kino (11,35 %) a také vaření (8,5 %). Zájmy jako četba, umění, výtvarná činnost, kutilství, příroda a cestování uvedlo minimum respondentů (pouze 2 až 6 respondentů).

b) Učňovský obor – estetické zaměření

Tabulka č. 5 - Zájmy žáků (učňovské obory – estetické zaměření)

	Sport/Tanec	Hudba	Četba	TV/Kino	PC	Umění	Móda / Styl	Výtvarná činnost	Kutilství / Zahradničení	Příroda	Cestování	Vaření	Jiné
Zahradník/Zahradnice	15	8	2	0	0	0	0	0	8	15	2	2	0
Kosmetička	12	8	3	2	0	1	12	6	2	0	0	2	0
Kadeřník/Kadeřnice	10	13	4	3	3	4	12	3	0	0	1	2	4
Zlatník - Klenotník	9	12	7	5	0	7	0	3	4	2	0	2	1
Krejčí	6	7	1	2	0	3	11	4	0	0	0	0	0

Zdroj: vlastní zpracování

Respondenti studující učňovské obory (130 respondentů) s estetickým zaměřením odpověděli, že mezi zájmy patří zejména sport/tanec (21%) a hudba (20 %). Dalšími oblíbenými zájmy byly nejvíce u této kategorie učňovských oborů Móda/styl (14 %). Mezi méně uváděnými zájmy byla četba (7%), výtvarná činnost (7%), příroda (7%), kutilství/zahradničení (6%) a TV/Kino (5%). Minimálně byly uvedeny zájmy cestování, vaření, PC či jiné zájmy (3 až 8 respondentů).

c) **Učňovský obor – jiné zaměření (zejména tzv. kutilské práce)**

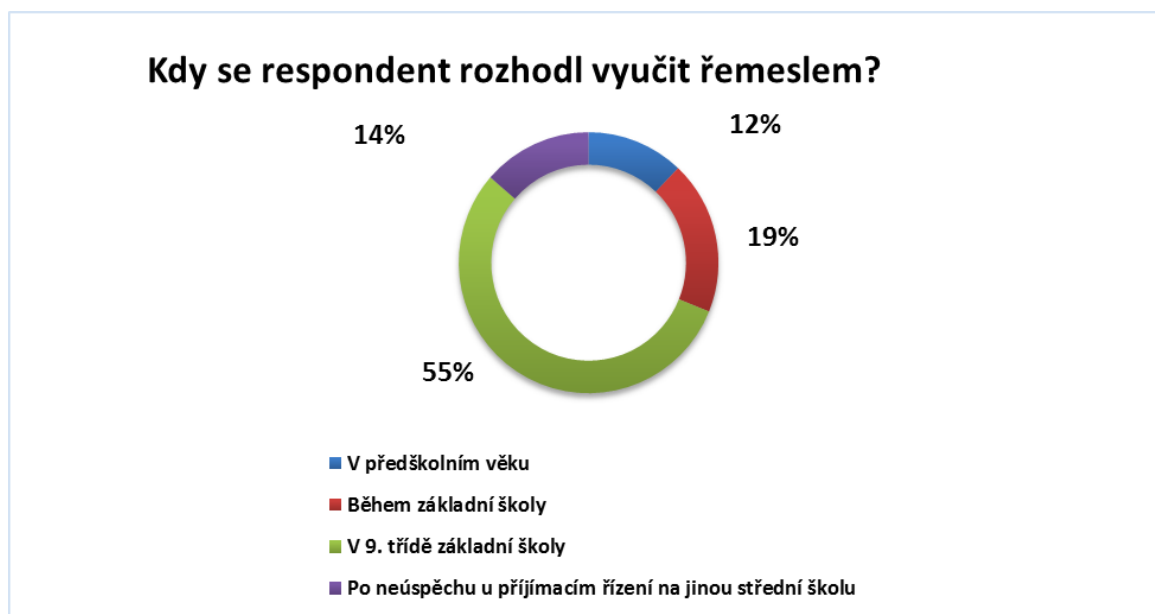
Tabulka č. 6 - Zájmy respondenta (učňovské obory – estetické zaměření)

	Sport/Tanec	Hudba	Četba	TV/Kino	PC	Umění	Móda / Styl	Výtvarná činnost	Kutilství / Zahradničení	Příroda	Cestování	Vaření	Jiné
Truhlář	6	5	0	2	1	0	0	0	3	1	0	1	0
Zedník	5	2	0	0	5	0	0	0	8	7	2	0	0
Tesař	8	4	3	6	0	0	0	0	7	0	0	0	0
Kominík	5	12	2	9	8	0	0	1	4	7	10	3	0
Malíř	3	2	1	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0

Zdroj: vlastní zpracování

Respondenti studující učňovské obory (62 respondentů) s jiným zaměřením (zejména kutilské práce) odpověděli, že mezi zájmy patří zejména sport/tanec (18%) a hudba (17%). Dalšími oblíbenými zájmy byly nejvíce u této kategorie učňovských oborů kutilství/zahradničení (15%), TV/Kino (14%), PC (10%), příroda (10%) a také cestování (8%). Mezi méně uváděnými zájmy byla četba (4%) a vaření (3%). Žádný respondent z této kategorie neuvedl mezi zájmy umění a módu/styl.

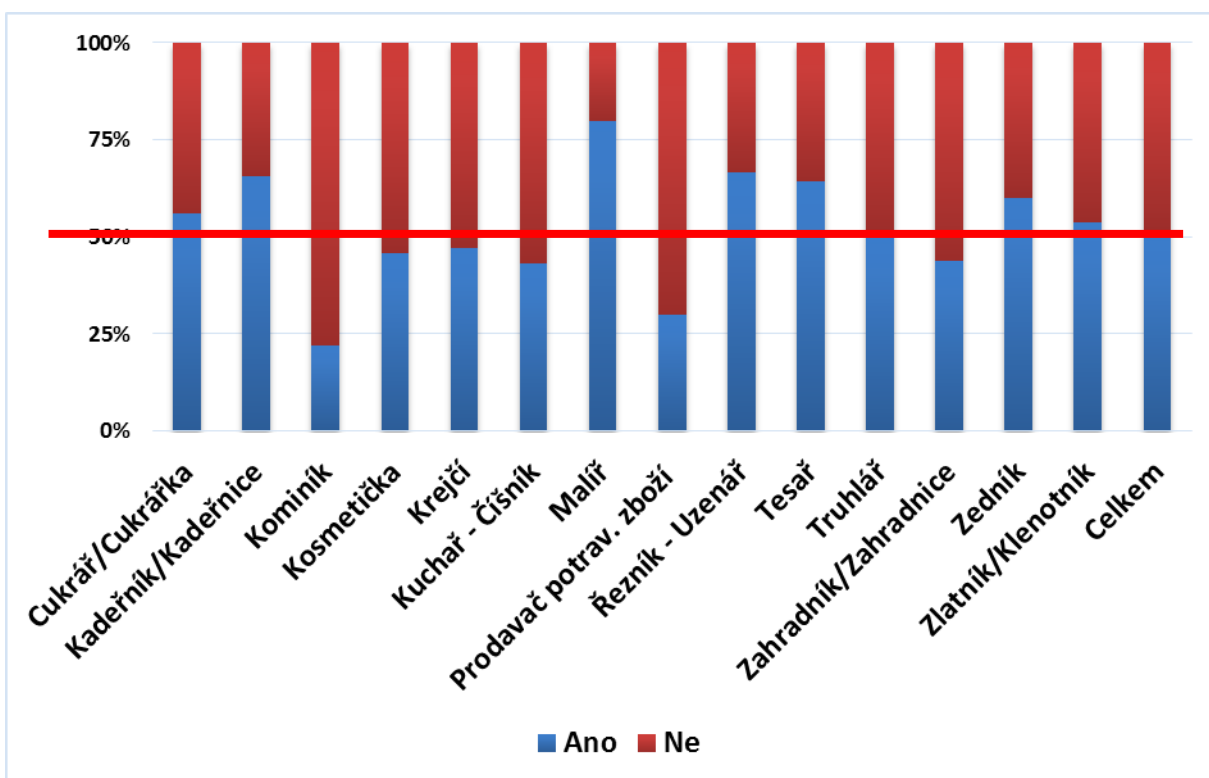
8.2.2.3 Otázka č. 3: V jaké etapě života se žáci rozhodují pro volbu svého povolání?

Graf č. 4 - Kdy se respondent rozhodl vyučit řemeslem?

Více jak polovina dotázaných respondentů se rozhodovala, že se vyučí řemeslem v 9. třídě základní školy (celkem 142 respondentů, tj. 55 %). Celkem 19 % dotázaných respondentů (49 respondentů) zvolilo vyučit se z důvodu toho, že nebyli úspěšní v přijímacím řízení na jinou střední školu. Před základní školní docházkou bylo rozhodnuto vyučit se řemeslem celkem 31 respondentů (12%) a v průběhu základní školy se rozhodlo celkem 49 respondentů (14 %). Již v předškolním věku bylo 12 % respondentů (31 z 257) rozhodnuto pro vyučení se, z toho pro obor Kuchař – Číšník (22,6 % z 31 respondentů), prodavač potrav. zboží, kadeřník/kadeřnice a kosmetička (po 16,1% z 31 respondentů).

8.2.2.4 Otázka č. 4: Motivovali žaka při volbě učebního oboru vlastní rodiče?

Graf č. 5 - Živí se rodiče žáků také řemeslem (podle učebních oborů)?

Podle odpovědi 257 respondentů vyplynulo, že větší část respondentů (celkem 131) je motivována tím, že jeho rodič se živí řemeslem (51 % respondentů). Z těchto 131 respondentů se živí stejným řemeslem 55 % rodičů (72 z 131 respondentů). Nejčastější učňovské obory, u kterých jsou respondenti motivováni pokračovat v řemesle, jsou:

- Kuchař – Číšník (11 respondentů)
- Kadeřník/kadeřnice (10 respondentů)
- Zlatník/Klenotník (9 respondentů)
- Kosmetička (7 respondentů)
- Tesař (6 respondentů)
- Řezník – Uzenář (5 respondentů)

Podrobněji je uvedeno vyhodnocení otázky č. 7 v tabulce č. 7:

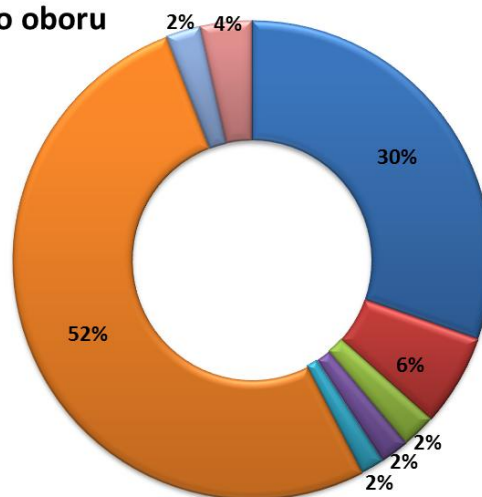
Tabulka č. 7 - Živí se rodiče žáků také řemeslem (podle učebních oborů)?

	Ano	Ne	Stejným řemeslem	Jiným řemeslem
Cukrář/Cukrářka	9	7	4	5
Kadeřník/Kadeřnice	25	13	10	15
Kominík	4	14	2	2
Kosmetička	11	13	7	4
Krejčí	8	9	4	4
Kuchař - Číšník	13	17	11	2
Malíř	4	1	2	2
Prodavač potrav. zboží	3	7	2	1
Řezník - Uzenář	6	3	5	1
Tesař	9	5	6	3
Truhlář	5	5	4	1
Zahradník/Zahradnice	11	14	3	8
Zedník	9	6	3	6
Zlatník/Klenotník	14	12	9	5
Celkem	131	126	72	59

Zdroj: vlastní zpracování

Motivační faktory ovlivňující volbu učebního oboru

- Rodina
- Kamarádi
- Učitel
- Výchovní poradce
- Pedagogicko-psychologická poradna
- Moje vlastní rozhodnutí
- Znamá osobnost
- Někdo/něco jiného

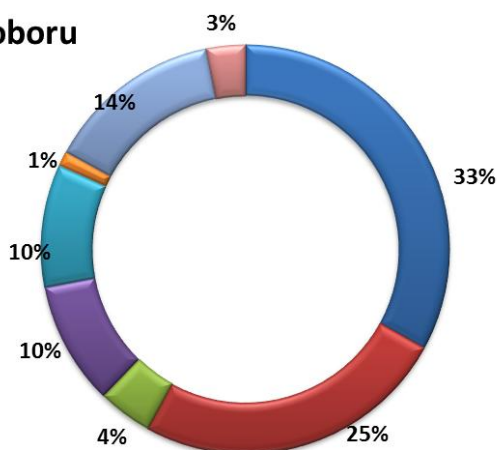

Graf č. 6 - Kdo nebo co ovlivnilo respondenta při volbě učebního oboru - motivační faktory?(otázka č. 8)

Z odpovědí na otázku č. 8 (viz Graf č. 6) vyplynulo, že nejvýznamnějším faktorem při volbě učebního oboru je vlastní rozhodnutí (52 % respondentů tj. 133 z 257). Na druhém místě patří rodina (30%). Ostatní faktory mají minimální vliv na rozhodnutí jedince (kamarádi - 6 %, někdo/něco jiného - 4% a na 2 % z celkového počtu respondentů má vliv učitel, výchovný poradce nebo pedagogicko-psychologická poradna). Ani známé osobnosti, které jsou mediálně populární a úspěšné, nemají na respondenty motivační vliv (pouze 6 respondentů uvedlo tento faktor, že je ovlivnil při výběru střední školy).

Faktory ovlivňující volbu učebního oboru

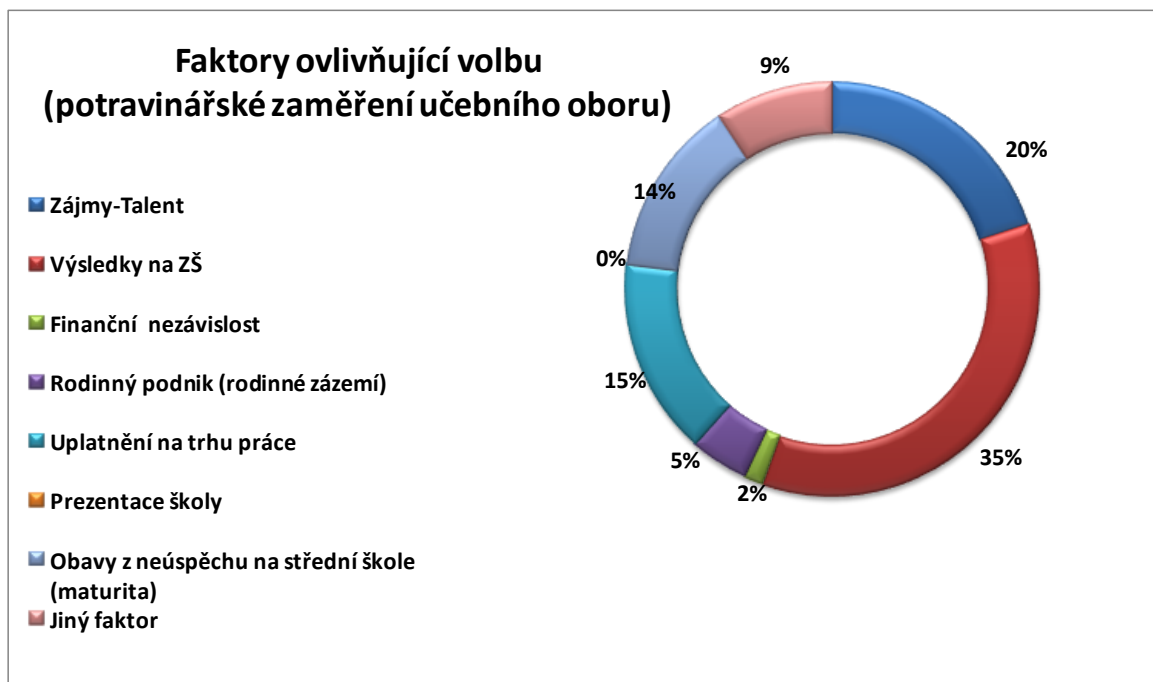
- Zájmy-Talent
- Výsledky na ZŠ
- Finanční nezávislost
- Rodinný podnik (rodinné zázemí)
- Uplatnění na trhu práce
- Prezentace školy
- Obavy z neúspěchu na střední škole (maturita)
- Jiný faktor

Graf č. 7 - Faktory ovlivňující volbu učebního oboru (otázka č. 9) – souhrn

Z odpovědí na otázku č. 9 (viz Graf č. 7) vyplynulo, že nejvýznamněji ovlivňuje volbu učebního oboru talent (33 % - 85 respondentů), studijní výsledky na základní škole (25 % - 64 respondentů) a dále také měli respondenti obavy z neúspěchu na střední škole (10 % - 36 respondentů). Rodinný podnik nebo uplatnění na trhu práce měl vliv na 10 % respondentů. Finanční nezávislost na respondenty nemá významný vliv (pouze 4 % respondentů – 11 respondentů z 257). Prezentace střední školy nemá na respondenty vliv tzn. úspěchy středních škol nejsou motivací pro současné studenty učilišť (pouze 1 % - 3 respondenti).

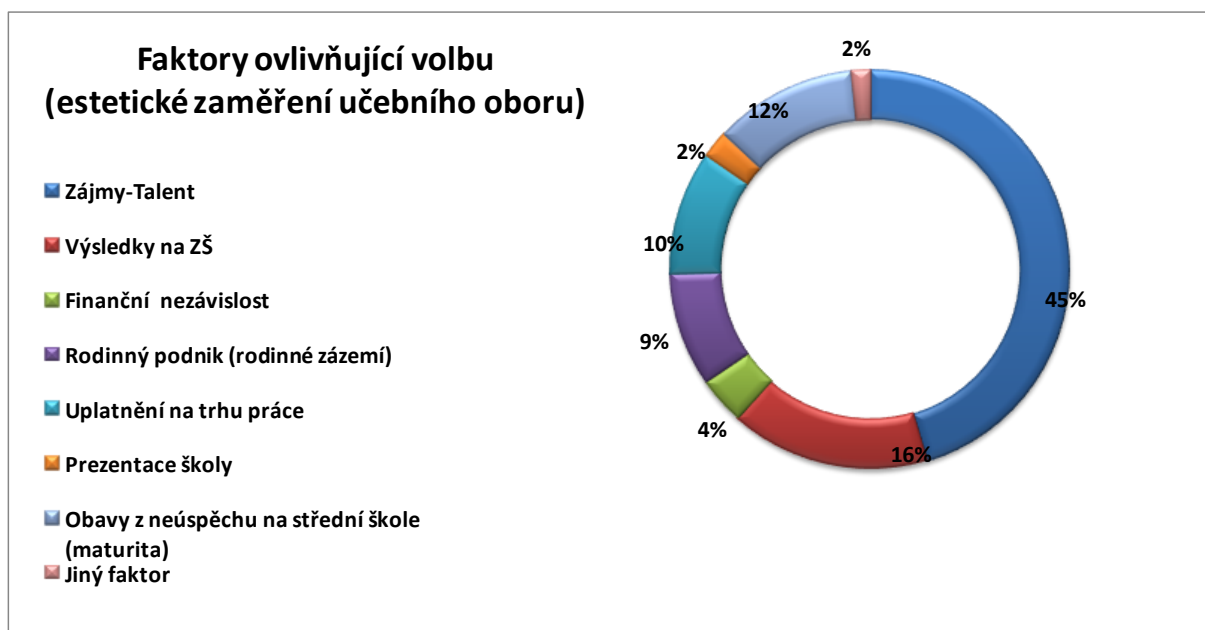
a) Učňovský obor – potravinářské zaměření

Graf č. 8 - Faktory ovlivňující volbu učebního oboru (potravinářské zaměření)

Respondenti se zaměřením na potravinářství (celkem 65) odpověděli, že nejvýznamnější faktorem při volbě učebního oboru byly studijní výsledky na základní škole (35 %), dále je ovlivnili zájmy (20 %), uplatnění na trhu práce (15 %) a také obava z případného neúspěchu (14%). Rodinný podnik motivoval pouze 3 respondenty a finanční nezávislost uvedl pouze 1 respondent.

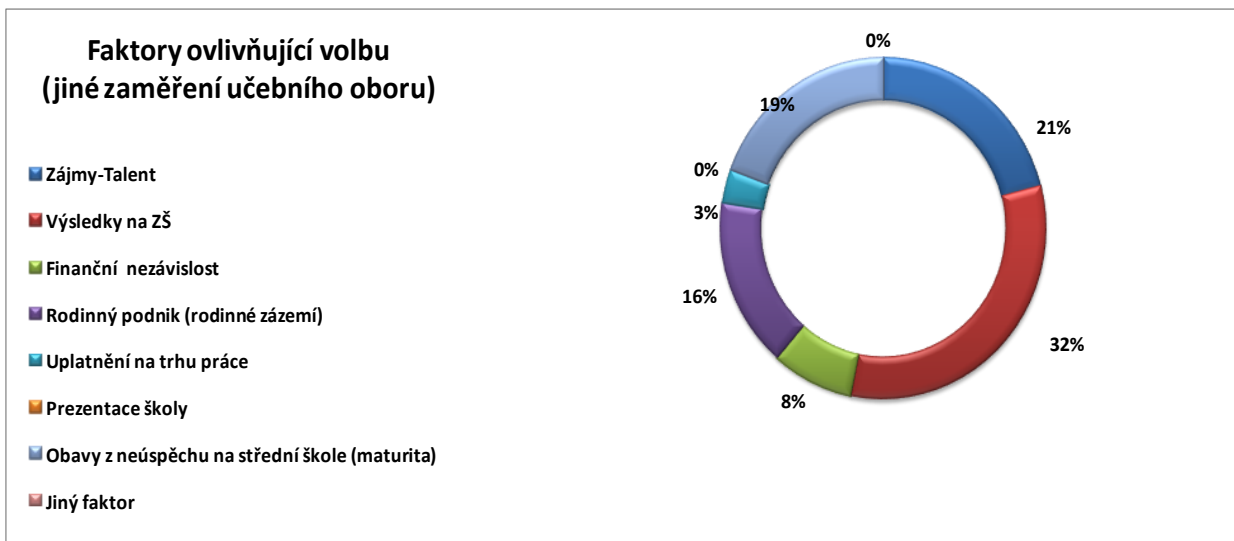
b) Učňovský obor – estetické zaměření

Graf č. 9 - Faktory ovlivňující volbu učebního oboru (estetické zaměření)

Respondenti se zaměřením na estetické obory (celkem 130) odpověděli, že nejvýznamnějším faktorem při volbě učebního oboru byly zájmy – talent (45 %). Mezi ostatními významnými faktory byly studijní výsledky na základní škole (16 %), s tím i související obava z případného neúspěchu na střední škole (12%). Uplatnění na trhu práce ovlivnilo celkem 10 % respondentů, rodinný podnik 9 % respondentů. Vliv finanční nezávislosti uvedlo pouze 5 respondentů a prezentaci školy uvedli pouze 3 respondenti.

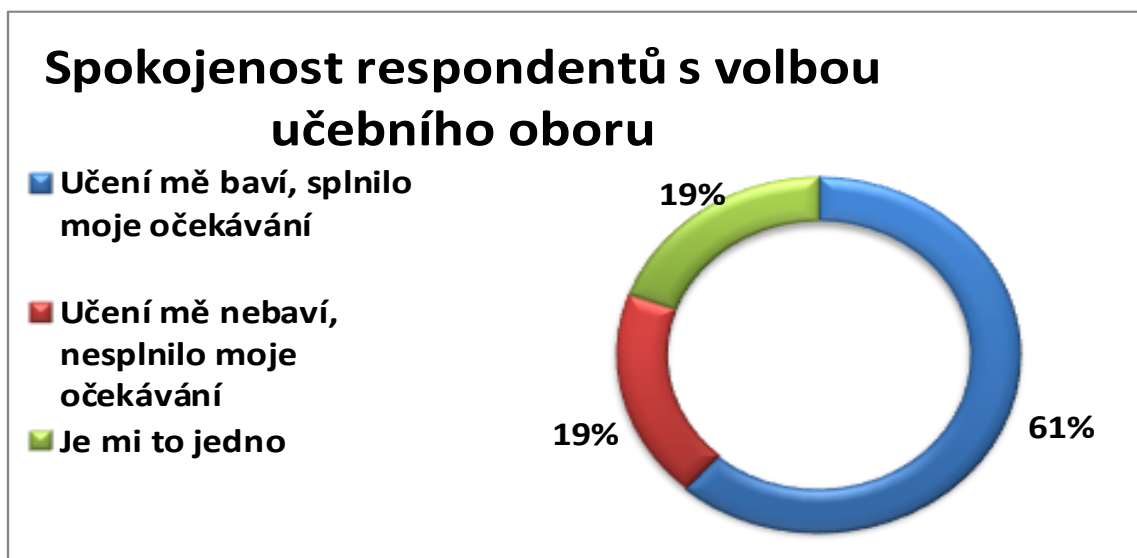
c) Učňovský obor – jiné zaměření

Graf č. 10 - Faktory ovlivňující volbu učebního oboru (jiné zaměření)

Respondenti se zaměřením na jiné obory – kutilské práce (celkem 62) odpověděli, že nejdůležitější vliv při volbě učebního oboru měly studijní výsledky na základní škole (32 %) a také zájmy - talent (21 %). Dále měla pro skupinu respondentů vliv obava z neúspěchu na střední škole a také rodinný podnik (16 %). Finanční nezávislost měla vliv pouze na 5 respondentů (8 %) a uplatnění na trhu práce pouze na 2 respondenty (3 %).

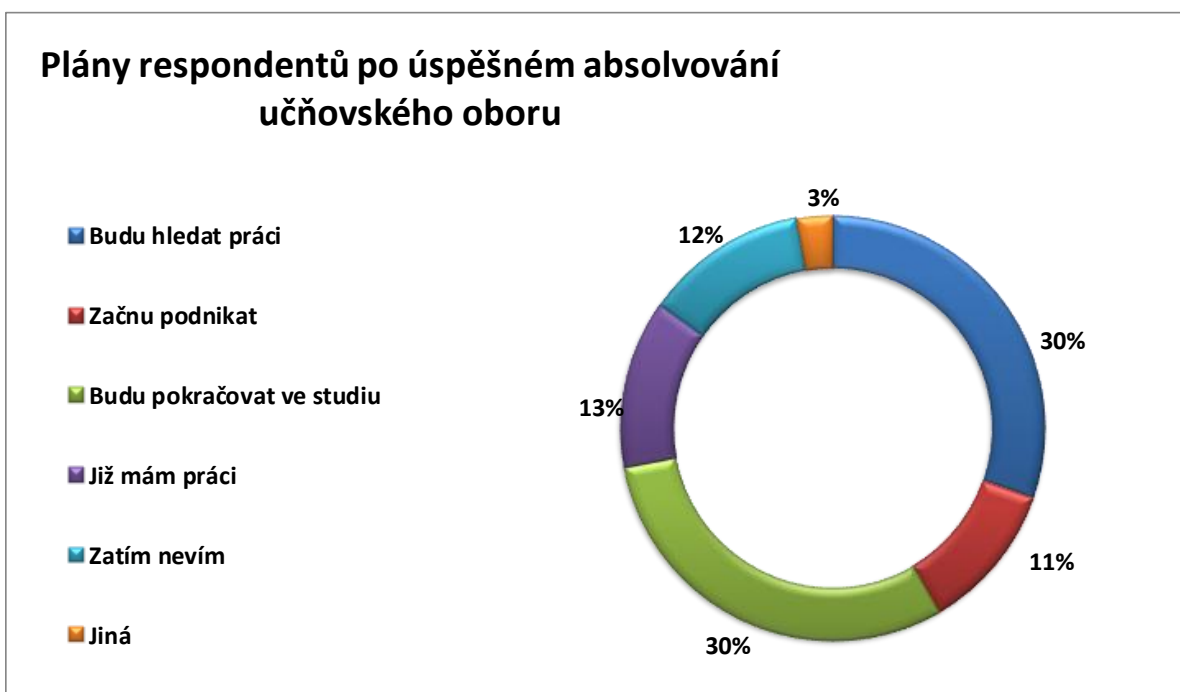
8.2.2.5 Otázka č. 5: Je žák nadále motivován žít se řemeslem? Jsou naplněny jeho původní představy o řemesle?

Graf č. 11 - Vyjádření spokojenosti respondentů k volbě učebního oboru

Z celkového počtu 257 respondentů 158 odpovědělo, že s volbou učebního oboru je spokojeno resp. že je učení baví a splnilo jejich očekávání (61%). Pouze 19 % tj. 49 respondentů odpovědělo, že není s volbou učebního oboru spokojeno. Stejný počet 11 % (50 respondentů) odpovědělo neutrálně k volbě učebního oboru.

Pokud se jedná o spokojenost s volbou učebního oboru podle zaměření oboru, z dotazníkového šetření vyplývá, že nespokojeni s volbou jsou např. respondenti z oboru Kuchař – Číšník porovnáním, kolik respondentů je spokojeno (13) a kolik ne (9), dále obor Zedník (spokojeno 5 respondentů, nespokojeno 6 respondentů), krejčí (spokojeno 7 respondentů, nespokojeno 6 respondentů), ale i malíři (spokojeni 2 respondenti, nespokojeni 3).

Graf č. 12 - Vyjádření spokojenosti respondentů k volbě učebního oboru

Z celkového počtu 257 respondentů plánuje po úspěšném ukončení učebního oboru hledat práci (78 respondentů), stejný počet respondentů bude dále pokračovat ve studiu, 33 respondentů (13 %) již práci při studiu má, 32 respondentů zatím neví, co bude po ukončení dělat. Celkem 29 respondentů plánuje začít podnikat.

Tabulka č. 8 - Vyjádření respondentů k naplnění představy studia učebního oboru

Obory	Budu hledat práci	Začnu podnikat	Budu pokračovat ve studiu	Již mám práci	Zatím nevím	Jiná
Cukrář/Cukrářka	5	0	4	2	5	0
Kadeřník/Kadeřnice	15	3	10	3	4	3
Kominík	7	3	4	1	3	0
Kosmetička	7	4	6	4	3	0
Krejčí	7	1	6	2	1	0
Kuchař - Číšník	1	5	16	1	4	3
Maliř	1	2	0	1	1	0
Prodavač potrav. zboží	5	0	2	1	2	0
Řezník - Uzenář	2	2	3	1	1	0
Tesař	3	4	3	3	1	0
Truhlář	3	0	3	4	0	0
Zahradník/Zahradnice	12	4	7	0	2	0
Zedník	5	0	3	6	1	0
Zlatník/Klenotník	5	1	11	4	4	1
Celkem	78	29	78	33	32	7

Zdroj: vlastní zpracování

a) Učňovský obor – potravinářské zaměření

U potravinářského zaměření plánují zejména respondenti z oboru kuchař – číšník pokračovat dál ve studiu (16 z 30 respondentů tj. 53 %). V oboru prodavač potrav. zboží si budou respondenti hledat práci (5 z 10 respondentů tj. 50%). Respondenti z oboru cukrář – cukrářka plánují zejména hledat si práci (5 z 16 respondentů tj. 31,3 %, pokračovat ve studiu (4 z 16 respondentů tj. 25 %).

b) Učňovský obor – estetické zaměření

U estetického zaměření plánují zejména respondenti z oboru kadeřník hledat si práci (15 z 38 respondentů tj. 39,5 %) a nebo pokračovat ve studiu (10 z 38 respondentů tj. 26,3 %). V kosmetička část respondentů již práci má (17 %), část si bude hledat práci (29 %) a nebo bude pokračovat ve studiu či začne podnikat. U oboru krejčí respondenti odpověděli, že budou zejména hledat práci (41 %) nebo pokračovat dál ve studiu (35%). Obdobně odpověděli i respondenti z oboru zahradník/zahradnice (48% bude hledat práci, 28 % bude pokračovat ve studiu). Respondenti z oboru zlatník-klenotník plánují zejména studovat dál (42 %).

c) Učňovský obor – jiné zaměření

U těchto oborů respondenti odpověděli zejména, že plánují najít si práci (31 % z 62 respondentů tj. 19). Významná část respondentů již při škole práci má (24 % tj. 15 respondentů). Pouze 13 respondentů (21 %) plánuje dál pokračovat ve studiu a 9 respondentů (14,5 %) plánuje začít podnikat.

9 ZÁVĚR

Hlavním cílem mé práce bylo objasnit, co motivuje žáky k volbě učebního oboru. Toto téma jsem zvolila vzhledem k mému zaměření studia, ale i z důvodu špatného mínění veřejnosti. Mnoho lidí má totiž pocit, že samotné učení je něco podřadného, vhodné jen pro děti bez ambic a se špatnými výsledky. Myslím, že v tomto tkví jádro celého problému – volba na základě předsudků a nedostatku informací.

Na základě výsledků dotazníkového šetření se domnívám, že v současné době nejsou učňovská řemesla zrovna na výsluní. Některé obory doslova přežívají, zejména pak dělnické profese (zde prezentováno jako kutilské práce). Jiné obory si např. díky televizním idolům či pořadům, které propagují řemeslo, zvýšily prestiž a o žáky nouzi nemají, jedná se zejména o obory: kuchař, cukrář, kadeřnice, kosmetička, kominík, zahradník. A pak jsou tu obory, ke kterým si budoucí učeň musí najít cestu sám, zejména k oborům: krejčí, zlatník, řezník, tesař, truhlář, malíř. Za univerzální obor považuji obor: prodavač – potravinářského zboží, ke kterému cestu hledat nemusíme, uplatnění jistě najdeme nejen na trhu práce, ale i v případném následujícím studiu.

Z výsledků mého výzkumu lze říci, že každý druhý žák si obor vybral sám, pokud byli žáci ovlivněni, tak nejvíce převládal vliv ze strany rodiny. Zde je právě ten okamžik, kdy žák neví-li si rady, naslouchá rodičům, kteří často bez prokazatelných důkazů, své dítě nepravdivě informují. Proto myslím, že spolupráce školy, výchovných poradců (popř. dalších odborníků) a rodičů je v této problematice velmi důležitá.

Obor, ve kterém se právě učí, si zvolil na 1. místo také každý druhý žák. Pokud vynecháme žáky, kteří si obor zvolili z nějakého důvodu, až na druhé místo nebo zkrátka učiliště vnímají jako přestupní stanici, můžeme říci, že je zde polovina žáků, která projevila zájem o konkrétní řemeslo, i přesto, že učiliště jsou nejméně atraktivní variantou vzdělání u nás. Toto odhodlání si zaslouží velkou podporu.

Zájmy žáků neodpovídají oborům, ve kterých se učí, což není zrovna pozitivní, přestože mezi nejoblíbenější zájmy patří sport/tanec a hudba. Z tohoto poznatku jasně vyplývá, že zájem o obor mají spíše proto, aby dosáhli výučního listu (odborné kvalifikace), nikoli proto, že se chtějí věnovat řemeslu aktivně a s láskou.

O jaké motivaci v souvislosti volby učebního oboru, lze tedy mluvit? Shrnu-li závěrem, domnívám se, že současná motivace je spíše negativní. Jinými slovy: žáci jsou spíše odrazováni, nežli motivováni, a proto je aktuální stav v naší společnosti alarmující. Důsledkem nízké motivace k vyučení jsou nejen prázdná učiliště, ale především nedostatek odborně kvalifikovaných řemeslníků, po kterých volá nejen český trh, ale zahraniční zaměstnavatelé.

10 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Pro zlepšení situace navrhuji následující:

- 1) Začít řešit situaci volby povolání, již na prvním stupni ZŠ, nikoliv až v 9. ročníku ZŠ. Navrhuji předmět „volba povolání“, který se této problematice věnuje a zařadit do výuky již v šesté třídě. V těchto hodinách se žáci obvykle sebezpoznávají, dozvědí se možnosti výběru střední školy i to, kde případně vyhledat pomoc. Jako velký nedostatek vnímám, že žákům nejsou představeny jednotlivé obory, nemají možnost zjistit, co který obor obnáší, jaké jsou možnosti uplatnění. Velkou pozitivní změnou můžou být pravidelné exkurze na jednotlivá učiliště, především do hodin odborných výcviků nebo dokonce na pracoviště. Žáci získají přehled o jednotlivých profesích a při rozhodování dají více na svůj vlastní úsudek, který ale bude založený na skutečnosti, který sami viděli – zažili.

Na druhé straně, i odborná učiliště mohou tyto „návštěvy“ potenciálních žáků zúročit ve svůj prospěch a zaplnit tak prázdné učebny, posléze i prázdná místa na trhu. Myslím, že řemeslo musí člověk zažít, aby se pro něj v budoucnu rozhodl.

- 2) Je určitě nutné propojit větší spolupráci mezi školou a rodiči, kteří často nemají správné informace. Velkým přínosem může být pravidelná konzultace, např. v rámci třídních schůzek. Stejně jako u předešlého návrhu, je nutné začít určitě dříve, než-li poslední rok povinné školní docházky.
- 3) Přínosem v této problematice může být i lepší propagace škol a spolupráce s možnými zaměstnavateli. Žáci tak mohou být osloveni již např.: na burze škol. Vidina atraktivně pojatého řemesla, s možností následného uplatnění může být lákavá.
- 4) Dále se domnívám, že odborná učiliště mohou projevovat větší zájem o své žáky. Např. soutěže a výstavy jsou běžné spíše jen u prestižních oborů. Chybí povzbuzující stimuly, které žáka vedou kupředu - zkrátka motivují. Proto se často stává, že se vyučení často věnují nakonec úplně jiné profesi.

11 RESUMÉ

Tato bakalářská práce se zabývá otázkou motivace k volbě učebního oboru. V teoretické části byl nejprve rozebrán pohled do historie, tedy na vývoj učňovství u nás. Dále navazuje na současný stav středoškolského vzdělání nejprve všeobecně, poté se zabývá aktuálními možnostmi, výhradně v učňovské oblasti. Další kapitola zkoumá uplatnění absolventů učňovských oborů na trhu práce a jejich případnou nezaměstnanost. V jádru samotné teoretické části jsou rozebrány klíčová témata. Nejprve otázky samotného rozhodování, vývoje jedince v tomto období a možnosti získávání informací. Následně vysvětluje samotný pojem motivace, potřeby a motivaci k učení. S otázkou motivace jsou spjaty motivační faktory, které volbu k učebnímu oboru mohou více či méně ovlivnit. Jsou zde rozebrány faktory: od vlivu rodiny či okolí, přes studijní výsledky, zájmy, až po vliv odborné pomoci nebo prezentaci daného učňovského zařízení.

V praktické části bylo využito kvantitativního výzkumu pomocí dotazníkového šetření, kterého se účastnili žáci 1. - 3. ročníku učňovských oborů s různými zaměřenými. Respondenti odpovídali na otázky týkající se jejich zájmů, rozhodování, ovlivňujících faktorů, ale i otázky týkající se následného uplatnění.

Výsledkem bylo zjištění, jak velký zájem mají žáci o učňovské obory, jaké mají zájmy, kdy se rozhodli pro volbu povolání a kdo jejich volbu nejvíce ovlivnil. V dotazníku byly zodpovězeny i otázky týkající se aktuální spokojenosti s výběrem oboru a následného uplatnění. V závěru této práce jsou navrženy možné řešení zmiňované problematiky.

SUMMARY

This bachelor's thesis is concerned with the question of motivation for the choice of branch of study. In theoretical part, the history was described, especially apprenticeship development in czech countries. Then it continues with the present state of secondary school education in general and after that it is dealing with actual possibilities in apprentice field only. Next chapter is about apprentice absolvent employment. The core of the bachelor's thesis consists of key topics. First, there are questions about decision itself, evolution of individual and possibilities of information acquiring. Secondly, the terms motivation, needs and motivation for studying are explained. With the motivation question, motivation factors, that can affect choice of apprentice branch study, are connected. Many factors are described: influence of family or environment, study results, hobbies, professional help impact or presentation of apprentice institution.

In practical part i use quantitation research by means of questionnaire survey. Students from the 1st to 3rd class of the apprentice branches of various specialization took part in this survey. Respondents answered questions not only about their hobbies, decisions, influencing factors, but about future employment as well.

The result was determination of how big is the student's interest in apprentice branches, what are their hobbies, when they decided to choose their jobs and who and what factor affected their choice the most. There are answers about actual satisfaction with branch choice and employment. In conclusion there are suggested possible solutions of issues mentioned.

12 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

1. BUCHTOVÁ, Božena, Josef ŠMAJS a Zdeněk BOLELOUCKÝ. *Nezaměstnanost*. 2., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013, 187 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4282-3.
2. ČÁP, Jan. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1993, 415 s. ISBN 8070665343.
3. EBELOVÁ, Ivana. *Pražská a venkovská stavební řemesla v době renesance a baroka*. Vyd. 1. Praha: Scriptorium, 2001, 193 s. ISBN 80-86197-33-6.
4. HOLEČEK, Václav, Jana MIŇHOVÁ a Pavel PRUNNER. *Psychologie pro právníky*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 351 s. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-065-9.
5. JANÁČEK, Josef. *Řemeslná výroba v českých městech v 16. Století*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1961, 272 s.
6. JANÁČEK, Josef. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1963. 368 s. ISBN 978-80-247-1284-0. s.
7. KOUHOUT, Karel. *Základy obecné pedagogiky*. 2. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2007. 152 s. ISBN 978-80-86723-38-9.
8. KOHOUTEK, Rudolf. *Základy pedagogické psychologie*. Brno: CERM, 1996, 183 s. ISBN 80-85867-94-x.
9. LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
10. MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. 3. přepracované. Praha: SLON-Sociologické nakladatelství, 2002. 172 s. Studijní texty, sv. 6. ISBN 80-86429-08-3.

11. MEZERA, A. *Pro jaké povolání se hodím? Jak si vybrat střední a vyšší odbornou školu a snad i budoucí povolání?* 2. vyd. Brno: Computer Press, a.s., 2008. 296 s. ISBN 978-80-251-2395-9.
12. MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999, 251 s. *Základy sociologie*. ISBN 80-85850-75-3.
13. MÖNKS, Franz a Irene HYPENBURG. *Nadané dítě: rukověť pro rodiče a učitele*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2002, 98 s. *Výchova a vzdělávání*. ISBN 80-247-0445-5.
14. PRŮCHA, Jan. *Srovnávací pedagogika*. 1.vyd. Praha: Portál, 2006. 263 s. ISBN 80-7367-155-7.
15. ROHM, Robert A; CROSS, Steward. *Sponzorujte se stylem*. Překlad: Stanislav Michalík. InterNET Services, 2008, 272 s. ISBN 978-80-86992-21-1.
16. ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Poznávání duševního života člověka*. 3. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, 111 s. ISBN 80-244-0329-3.
17. WINTER, Zikmund. *Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v 14. a 15. století*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1906, 8+976 s.
18. ČSÚ [online], [cit. 2014-11-24]. Dostupný z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabdetail.jsp?potvrzd=Zobrazit+tabulku&go_zobraz=1&cislotab=VZD6010UC&childsel0=1&vo=null&voa=tabulka&str=tabdetail.jsp
19. *Education at a glance 2014*. [online]. [cit. 2014-09-09]. ISBN: 9789264215054. Dostupné z <http://www.oecd.org/edu/Czech-Republic-EAG2014-Country-Note-czech.pdf>.
20. Informační systém uplatnění absolventů škol na trhu práce, *Denní studium s výučním listem* [online]. [cit.2015-01-08]. Dostupný z: <http://www.infoabsolvent.cz/Obory?uroven=1&uroven2=26>

21. Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu, *Nezaměstnanost absolventů - skupiny oborů vzdělání* [online]. [cit.2015-01-08]. Dostupný z: [://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/5-1-05/Nezamestnanost-absolventu-skupiny-oboru-vzdelani](http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/5-1-05/Nezamestnanost-absolventu-skupiny-oboru-vzdelani)
22. Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu, *Nezaměstnanost absolventů podle kategorií vzdělání* [online]. [cit. 2015-01-08]. Dostupný z: <http://www.infoabsolvent.cz/Temata/ClanekAbsolventi/5-1-01/Nezamestnanost-absolventu-podle-kategori-vzdelani?Oblast=1&kv=6&modelName=kv>
23. *Metodický portál RVP* [online]. [cit.2015-03-22]. Dostupný z: <https://www.rvp.cz>
24. MICHALÍK, J. *Školský poradenský systém v České republice (východiska, rizika, příležitosti, návrh pojetí)*. Expertní stanovisko. [online]. Dostupné z <http://www.uss.upol.cz/cz/clenove/profil/michalik/SPZ-expert-stanovisko.pdf>.
25. Struktury vzdělávání a odborné přípravy v Evropě. [online]. 2009 [cit. 2014-12-02]. Dostupné z: www.msmt.cz/file/10185_1_1/download/
26. Struktury systémů vzdělávání a profesní přípravy v Evropě. [online]. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání – ÚIV. 2009/2010, 63 s. [cit. 2008-03-06]. Dostupné z http://www.msmt.cz/file/10185_1_1/download/
27. ŠŤASTNOVÁ, Pavlína; DRAHOŇOVSKÁ, Petra. *Jak žáci základních a středních škol vybírají svou další vzdělávací nebo pracovní kariéru Analýza výsledků dotazníkového šetření žáků základních a středních škol* [online]. [cit. 15.4.2015]. Dostupný z: http://www.nuov.cz/uploads/Vzdelavani_a_TP/AnalyzaKP_ZSaSS_pro_www.pdf.
28. Učitelské noviny, Učňovské školství pomalu vymírá. [online], 2014 [cit. 2014-12-22]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=816>
29. *Učňovské školství pomalu vymírá*. [online]. Učitelské noviny, 2008, č. 3, Dostupné z <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=816>

30. Ústav pro informace ve vzdělávání – ÚIV. 2009/2010, *Struktury vzdělávání a profesní přípravy v Evropě*, s. 24 [online], 2003 [cit. 2014-12-22]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/10185_1_1/download/
31. Ústav pro informace ve vzdělávání, *Struktury vzdělávání a profesní přípravy v Evropě*, s. 24 [online], 2003 [cit. 2014-12-22]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/10185_1_1/download/
32. Zákon č. 171/1990 Sb. *kterým se mění a doplňuje zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon)*. [online]. Účinnost od 1. 6. 1990. Zrušen 1. 1. 2005 [cit. 2014-12-22]. Dostupný z: <http://www.zakonyawebu.cz>
33. Zákon č. 171/1990 Sb. *kterým se mění a doplňuje zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon)*. [online]. Účinnost od 1. 6. 1990. Zrušen 1. 1. 2005 [cit. 7. února 2010]. Dostupný z: <http://www.zakonyawebu.cz>
34. Zákon č. 563/2004 Sb. *o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů*. [online]. Účinnost od 1. 1. 2005. [cit. 10. února 2010]. Dostupný z: <http://www.zakonyawebu.cz>
35. *Výběr oboru vzdělání*. [online]. [cit. 2014-03-12]. Dostupné z <http://www.infoabsolvent.cz/Obory?uroven=1&uroven2=26>
36. Opatřením ministra školství, mládeže a tělovýchovy, kterým se mění Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. č.j. MSMT-2647/2013-210 upravený Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, který nabývá účinnosti od 1.9.2013. [online]. [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/>

13 SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 – Vývoj žáků podle typů školských zařízení v letech 2007 - 2013	13
Obrázek č. 2 - Míra nezaměstnanosti čerstvých absolventů v ČR v letech 2010 – 2014....	19
Obrázek č. 3- Míra nezaměstnanosti absolventů v letech 2013 a 2014.....	19
Obrázek č. 4 – Pyramida potřeb	24

14 SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 - Demografické údaje (pohlaví respondentů).....	34
Tabulka č. 2 - Věkové kategorie respondentů.....	34
Tabulka č. 3 - Obor, ve kterém se učíte, jste na přihlášku napsal/a jako první? (otázka č. 4).....	36
Tabulka č. 4 - Zájmy žáků (učňovské obory – potraviny).....	38
Tabulka č. 5 - Zájmy žáků (učňovské obory – estetické zaměření).....	38
Tabulka č. 6 - Zájmy respondenta (učňovské obory – estetické zaměření).....	39
Tabulka č. 7 - Živí se rodiče žáků také řemeslem (podle učebních oborů)?.....	41
Tabulka č. 8 - Vyjádření respondentů k naplnění představy studia učebního oboru.....	48

15 SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 - Učební obory v dotazníkovém šetření.....	33
Graf č. 2 - Obor, ve kterém se učíte, jste na přihlášku napsal/a jako první? (otázka č. 4).....	36
Graf č. 3 - Zájmy respondentů - všechny učňovské obory (otázka č. 5).....	37
Graf č. 4 - Kdy se respondent rozhodl vyučit řemeslem?.....	39
Graf č. 5 - Živí se rodiče žáků také řemeslem (podle učebních oborů)?.....	40
Graf č. 6 - Kdo nebo co ovlivnilo respondenta při volbě učebního oboru - motivační faktory?(otázka č. 8).....	40
Graf č. 7 - Faktory ovlivňující volbu učebního oboru (otázka č. 9) – souhrn.....	42
Graf č. 8 - Faktory ovlivňující volbu učebního oboru (potravinářské zaměření).....	44
Graf č. 9 - Faktory ovlivňující volbu učebního oboru (estetické zaměření).....	45
Graf č. 10 - Faktory ovlivňující volbu učebního oboru (jiné zaměření).....	46
Graf č. 11 - Vyjádření spokojenosti respondentů k volbě učebního oboru.....	46
Graf č. 12 - Vyjádření spokojenosti respondentů k volbě učebního oboru.....	47

16 PŘÍLOHY

16.1 Příloha č. 1 – dotazník

Dotazník ke zjištění motivace k volbě učebního oboru

Dobrý den,

jsem studentka Pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni. V rámci mé bakalářské práce provádím výzkum na téma: Motivace k volbě učebního oboru. Chtěla bych Vás tedy požádat o pár minut Vašeho drahocenného času k vyplnění tohoto dotazníku. Dotazník je naprosto anonymní a dobrovolný.

(Není –li uvedeno jinak, prosím zaškrtněte vždy jen jednu odpověď)

1) Jakého jste pohlaví?

žena muž

2) Jaký je váš věk ?

14 – 16 17 – 18 19 – 20

3) V jaké oboru se učíte:

4) Obor, ve kterém se učíte jste na přihlášku napsal/a jako první?

ano ne, byla to druhá možnost

nevyšla ani jedna možnost, proto jsem tady

5) Z uvedených zájmů vyberte **dva**, které jsou vám nejbližší:

sport/tanec hudba (uved'te styl)..... četba (nejen knihy)

TV/kino PC umění móda a styl

výtvarná činnost kutilství/zahradničení příroda

cestování vaření jiný:

6) Kdy vás poprvé napadlo žít se řemeslem?

v předškolním věku

během základní školy

v 9. třídě ZŠ

když jsem neuspěl/a u přijímacích zkoušek na jinou SŠ

7) Živí se vaši rodiče nějakým řemeslem?

ano jakým?.....

ne

8) Kdo ovlivnil vaší volbu učebního oboru?

rodina spolužáci, kamarádi

učitel výchovný poradce

pedagogicko – psychologická poradna

nikdo – čistě moje rozhodnutí

známá osobnost (idol) propagující řemeslo

někdo jiný:

9) Který faktor nejvíce ovlivnil vaší volbu učebního oboru?

zájmy – talent

studijní výsledky na ZŠ

rychlejší finanční nezávislost (osamostatnění)

rodinné zázemí (rodinný podnik)

dobré uplatnění na trhu práce

prezentace školy (reklama)

obavy z neúspěchu na střední škole s maturitou

jiný faktor:

10) Se kterým tvrzením se ztotožníte?

učení mě baví (bavilo), splnilo to moje očekávání

nebaví mě (nebavilo), nesplnilo to moje očekávání zdůvodněte:

.....

je mi to jedno, nějak bylo – nějak bude

11) Jaké jsou vaše plány do budoucna?

budu hledat práci (úřad práce)

začnu podnikat (živnost)

pokračovat ve studiu

již mám práci - v rodinné firmě

ještě nevím

jiná možnost:

Děkuji za vyplnění ☺

16.2 Příloha č. 2 – ukázka vyplněného dotazníku respondentem

Dotazník ke zjištění motivace k volbě učebního oboru

Dobrý den,

jsem studentka Pedagogické fakulty Západočeské univerzity v Plzni. V rámci mé bakalářské práce provádím výzkum na téma: Motivace k volbě učebního oboru. Chtěla bych Vás tedy požádat o pár minut Vašeho drahocenného času k vyplnění tohoto dotazníku. Dotazník je naprosto anonymní a dobrovolný.

(Není-li uvedeno jinak, prosím zaškrtněte vždy jen jednu odpověď)

1) Jakého jste pohlaví?

žena muž

2) Jaký je váš věk ?

14 – 16 17 – 18 19 – 20

3) V jaké oboru se učíte: *Krycí*

4) Obor, ve kterém se učíte jste na přihlášku napsal/a jako první?

ano ne, byla to druhá možnost
nevyšla ani jedna možnost, proto jsem tady

5) Z uvedených zájmů vyberte dva, které jsou vám nejbližší:

sport/tanec hudba (uveďte styl)..... četba (nejen knihy)
TV/kino PC umění móda a styl
výtvarná činnost kutilství/zahradničení příroda
cestování vaření jiný:

6) Kdy vás poprvé napadlo žít se řemeslem?

v předškolním věku
během základní školy
v 9. třídě ZŠ
když jsem neuspěl/a u přijímacích zkoušek na jinou SŠ

7) Živí se vaši rodiče nějakým řemeslem?

ano jakým? *zlažmice* ne

8) Kdo ovlivnil vaši volbu učebního oboru?

rodina spolužáci, kamarádi
učitel výchovný poradce
pedagogicko – psychologická poradna
nikdo – čistě moje rozhodnutí
známá osobnost (idol) propagující řemeslo
někdo jiný:

9) Který faktor nejvíce ovlivnil vaši volbu učebního oboru?

zájmy – talent
studijní výsledky na ZŠ
rychlejší finanční nezávislost (osamostatnění)
rodinné zázemí (rodinný podnik)
dobré uplatnění na trhu práce
prezentace školy (reklama)
obavy z neúspěchu na střední škole s maturitou
jiný faktor:

10) Se kterým tvrzením se ztotožníte?

učení mě baví (bavilo), splnilo to moje očekávání
nebaví mě (nebavilo), nesplnilo to moje očekávání zdůvodněte:
.....
je mi to jedno, nějak bylo – nějak bude

11) Jaké jsou vaše plány do budoucna?

budu hledat práci (úřad práce)
začnu podnikat (živnost)
pokračovat ve studiu
již mám práci - v rodinné firmě
ještě nevím
jiná možnost:

Děkuji za vyplnění ☺